

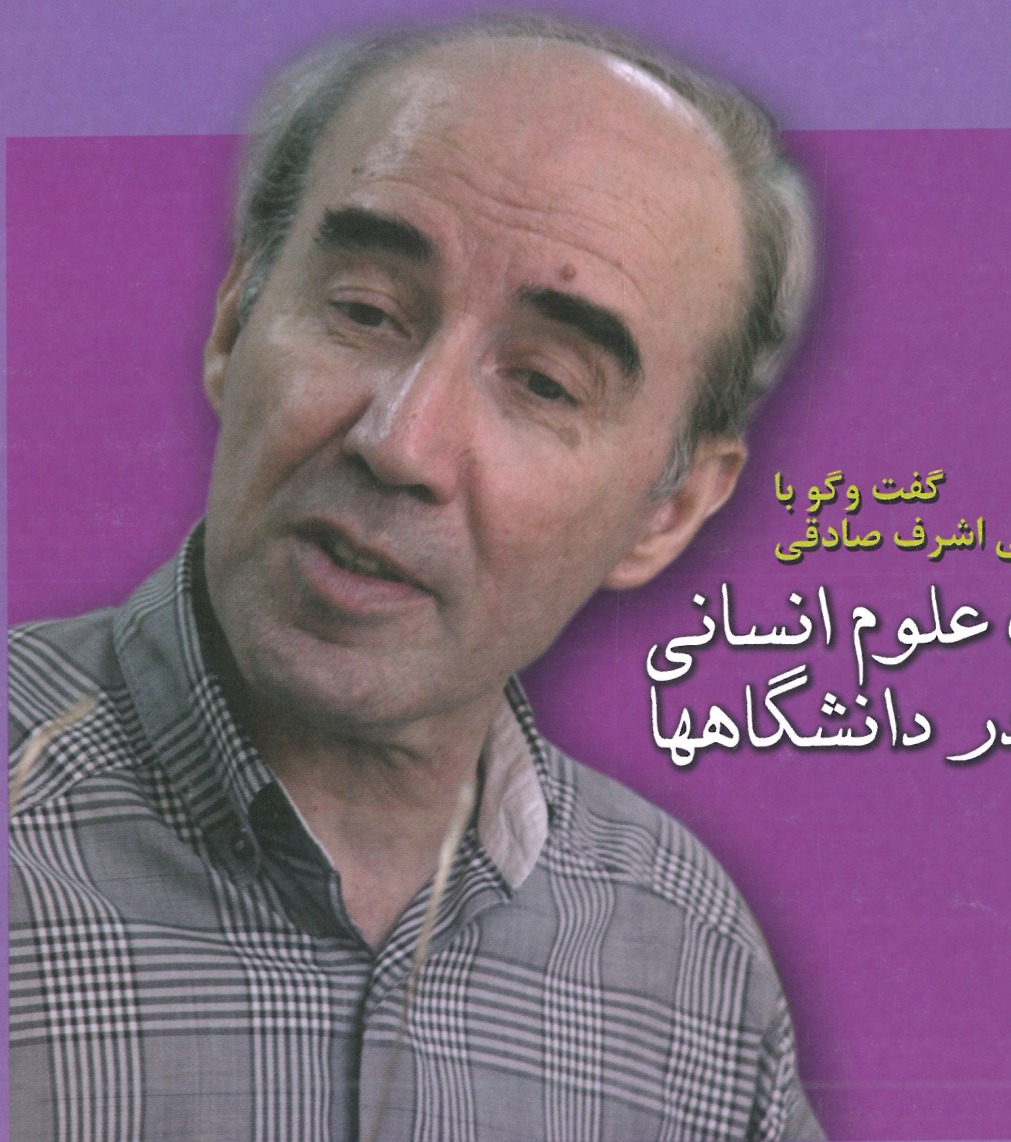
خبرنامه



مرکز نشر دانشگاه

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

سال یکم، آبان ماه ۱۳۸۴



گفت و گو با
دکتر علی اشرف صادقی

آفات علوم انسانی در دانشگاهها

فروش دریا بیزه

چاپ اولیها، تجدید چاپیها

آموزش ریاضی به زبان شیرین فارسی

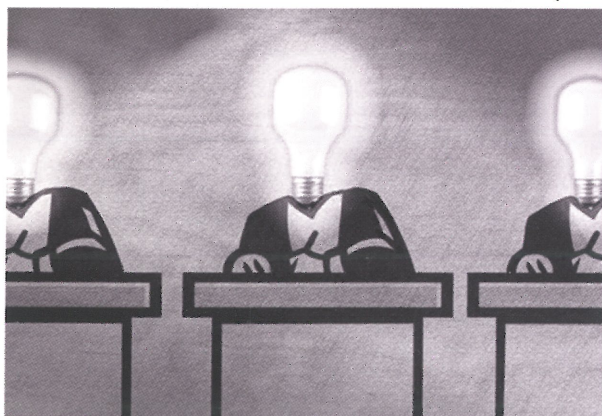
مخاطبان خاموش

■ کلاسهای ویرایش به وبلاگ رفت

از ترم گذشته، یکی از دانشجویان باذوق کلاسهای ویرایش، وبلاگی را بر پا کرد و متن درسهای کلاسها را با نثری آمیخته به طنز و مطایبه در فضای مجازی منتشر نمود. علاقه‌مندان می‌توانند بعضی از مباحث کلاسها را در وبلاگ یادشده در این آدرس پی بگیرند:

<http://virast.persianblog.com>

■ آنها که افتادند...



با در نظر گرفتن نمره ۱۴ برای قبولی در درسها، تعدادی از دانشجویان از بعضی درسها مردود شدند. چاره کار این دوستان امتحان است، امتحان است، امتحان! آنها باید آن قدر امتحان بدهند تا بالاخره نمره قبولی بیاورند و اگر با امتحان و مطالعه شخصی نتوانستند کار را به سامان برسانند، باید بروند به کلاس اصغر (بر وزن اکابر) که ترم آینده برای دانشجویان دوره دوازدهم برگزار می‌شود! اینها از آقای مهندس کافی نقل شدند. اما از نویسنده وبلاگ ویراست اول بشنوید تا خوب توی دلتان خالی شود:

خبرهای خوبی از نتایج امتحانات به خصوص ویرایش صوری نرسیده. یکی از بچه های کلاس که اصلاً کارش همین بوده (ویرایش صوری)، امروز می گفت شده یازده! من اول فکر کردم از ده نمره یازده شده‌اند. چون این واحد در ترم گذشته به صورت نیمه ارائه

در مرکز

خبرهایی از
مرکز نشر دانشگاهی

■ ترم دوم شروع شد

بالاخره ترم دوم از دوره یازدهم ویرایش از بعدازظهر ۲۳ مهر آغاز به کار کرد. مکان برگزاری کلاسها در ترم جدید، ساختمان شماره ۲ (سنایی) است که گرچه کمی کوچک است، اما به علت پیوستگی آن به مرکز و محل آن در خیابان وزرا طرفداران بیشتری در میان دانشجویان دارد (در مقایسه با دانشگاه تربیت معلم). در ترم دوم شش درس ارائه خواهد شد که جدول مربوط به درسها و مدرسان آنها به شرح ذیل است:

نام درس	مدرس	زمان
ویرایش ساختاری	عبدالحسین آذرنگ	چهارشنبه ۳ تا ۴ و ۴۰ دقیقه
دستور زبان (نحو)	غلامرضا ارژنگ	شنبه ۳ تا ۴ و ۴۰ دقیقه
نظریه مبانی ترجمه	دکتر فرزانه فرحزادی	چهارشنبه ۵ تا ۶ و ۴۰ دقیقه
ویرایش صوری ۲	علی صلحجو	دوشنبه ۵ تا ۶ و ۴۰ دقیقه
نثر کلاسیک	بهاءالدین خرمشاهی	شنبه ۵ تا ۶ و ۴۰ دقیقه
ویرایش زبانی	محمد رضا بهاری	دوشنبه ۳ تا ۴ و ۴۰ دقیقه



خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هشتم
تابان ۱۳۸۴

۲

شده بود و گفتم حتماً استاد یک نمره هم خواسته‌اند اضافه بدهند. بعد ایشان توضیح داد که نه خیر. از بیست نمره یازده شده اند!

■ از همایش چه خبر؟

مرکزها دست به کار شدند

گروه علمی و اجرایی همایش استانداردسازی اصطلاحات نشر، هر هفته جلسه برگزار می‌کند. این گروه خود به استاندارد کردن تعاریف اصطلاحات نشر از طرف مرکز نشر دانشگاهی اقدام کرده و تا کنون «تألیف»، «ترجمه»، «گردآوری» و «اقتباس» را تعریف کرده است. اعضای گروه برگزارکننده را رئیس مرکز، معاون پژوهشی، و رؤسای گروهها تشکیل می‌دهند. گروه علمی نیز شامل رؤسای گروهها و تعدادی از ویراستاران و مترجمان باسابقه مرکز است. گروه برگزارکننده اقدام به راهاندازی یک وبسایت اینترنتی و سفارش طراحی پوستر کرده است. همچنین برای چهارصد نفر از صاحبان نظران و دست‌اندرکاران نشر کشور نامه‌ی سؤالات ارسال شده است.

■ اولین کارگاه نمایه‌سازی مرکز برگزار شد

با اتمام پنج جلسه مباحث نظری این کارگاه که بر اساس شیوه‌نامه‌ی «شیکاگو» تدریس شد، هنرجویان وارد کار عملی شدند. در این خصوص، خانم سلیمی، از بخش یک در کارگاه حاضر شد و برای نمایه‌سازی آسان و سریع با استفاده از رایانه راه‌حلهایی ارائه کرد. یکی از این راه‌ها در شماره‌ی ششم خبرنامه درج شده بود.

■ مشاوران وزیر به مرکز آمدند

دو تن از مشاوران ارشد وزیر جدید علوم در بازدید دوساعته از مرکز در جریان برنامه‌ها، فعالیتها، وضعیت موجود و چشم‌انداز آتی آن قرار گرفتند. آنها از ساختمانها و بخشهای مختلف مرکز بازدید کردند و در مورد رفع مشکلات مرکز قولهای مساعد دادند. آنها همچنین گفتند که گزارش مشاهدات خود را به وزیر علوم ارائه خواهند کرد.

■ فروش پاییزه

شروع سال تحصیلی معمولاً پرونق‌ترین زمان برای واحد فروش مرکز بوده است. امسال میزان فروش کتابهای دانشگاهی نسبت به سال گذشته در همین زمان افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا کرد. بجز فعالیتهای تبلیغی، روابط عمومی و راهاندازی سایت مرکز، تنوع در شیوه‌های فروش نیز در رونق فروش تأثیرگذار بوده است. در حال حاضر مرکز نشر دانشگاهی به سه شیوه «مستقیم»، «تلفنی»، و «برخط (online)» کتاب می‌فروشد. علاوه بر اینها شیوه چهارمی نیز در حال عملیاتی شدن است. به‌زودی کارتهای اعتباری کتاب

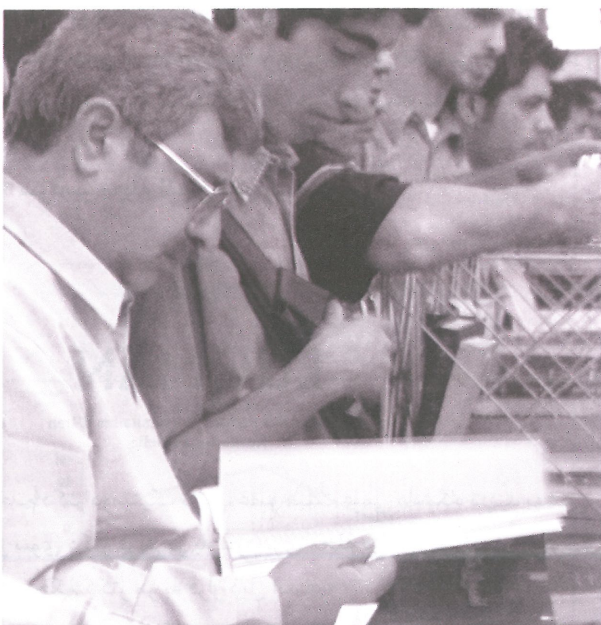
در مبالغ ۲۰، ۵۰ و ۱۰۰ هزارتومانی منتشر می‌شود. علاقه‌مندان با خرید این کارتها می‌توانند نسبت به تهیه کتب مورد نیاز خود با قیمتی مناسبتر اقدام کنند.

■ رمضان در مرکز

رمضان امسال هم توانست حال و هوای مرکز نشر دانشگاهی را تغییر دهد. رمضان، خلوتگاه دل‌هایی است که در آشوب و آشفتگی زمانه دنبال مأمنی می‌گردند تا عهد خود را با دین تازه کنند و گسست از سنت را به تأخیر اندازند. و عجب که این مناسک دلپذیر حتی در جوامع غیردینی و ضددینی هم به شور و شوق گذشته خود برقرار و مستقبل است، اینجا که جای خود دارد. از سالها پیش مرسوم بوده است که ادارات دولتی به مناسبت رمضان تغییراتی در نظم خود به وجود آورند که از جمله آنهاست کم کردن ساعات کار تا کارمندان بموقع بر سفره افطار حاضر شوند. در مرکز نشر نیز کارمندان یک ساعت زودتر از معمول اجازه مرخصی می‌یابند. به علاوه، اگر کسی ماندنی باشد، مرکز نشر امکان افطاری مختصری هم فراهم می‌کند. جلسات طولانی مرکز نیز اغلب به ساعات نزدیک افطار نقل زمان کرده‌اند.

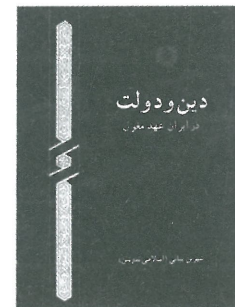
■ سمینارهایی که روابط عمومی در آنها شرکت کرد

روابط عمومی مرکز نشر دانشگاهی در دو همایش علمی در دهه اول آبان‌ماه شرکت کرد. اولی، همایش بزرگداشت روز آمار که به همت انجمن دانشجویی آمار در تاریخ ۱ و ۲ آبان در دانشکده آمار و اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی برگزار شد و دومی در پنجمین سمینار علمی - پژوهشی دانشجویان عمران دانشگاه صنعت آب و



برق (شهید عباسپور) که هشتم تا دهم آبان در زمینه‌های عمران، علوم پایه و کامپیوتر برپا گردید. پیش از آن نیز، روابط عمومی از ۱۹ تا ۲۲ شهریورماه در همایش سالانه ریاضی در دانشگاه یزد شرکت کرده بود. در مهرماه، از پنجم تا هفتم، چهارمین سمینار بین‌المللی و هفتمین سمینار ملی علوم و تکنولوژی پلیمر ایران در دانشگاه صنعتی امیرکبیر برگزار شد. نمایندگانی از روابط عمومی مرکز نشر در این سمینارها به معرفی و فروش کتابها و مجلات تخصصی مرکز پرداختند.

■ دین و دولت در ایران عهد مغول به فرانکفورت رفت



در نمایشگاه کتاب فرانکفورت که بزرگترین نمایشگاه کتاب در جهان به شمار می‌رود، کتاب *دین و دولت در عهد مغول* در جمع کتابهای برگزیده‌ای قرار گرفت که دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران با خود می‌برد. این کتاب تألیف خانم دکتر شیرین بیانی، استاد دانشگاه تهران است. کتاب *دین و دولت در عهد مغول* در سال ۱۳۷۶ کتاب برگزیده سال وزارت ارشاد شده بود. مسئول دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران طی نامه‌ای به روابط عمومی مرکز نشر پیشنهاد کرد که بروشوری از این کتاب و کتابهای تاریخی دیگر مرکز تهیه شود. روابط عمومی نیز چنین بروشوری را به زبان انگلیسی فراهم آورد و به همراه کتاب به نمایشگاه کتاب فرانکفورت فرستاد.

■ سردبیر مجله لقمان انتخاب شد



LUQMAN

Annales des Presses Universitaires d'Iran
Revue semestrielle

خانم دکتر دومینیک ترابی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، از سوی دکتر فرید مر به سردبیری مجله فرانسه‌زبان لقمان برگزیده شد. حکم دکتر مر به قرار ذیل است:

سرکار خانم دکتر دومینیک ترابی

به موجب این حکم به سمت سردبیر مجله لقمان منصوب می‌شوید. امید است با بهره‌گیری از توان علمی و توشه تجربی خود این نشریه وزین را به گونه‌ای ارتقا بخشید که در جایگاه بالای انتشارات علمی و فرهنگی کشور قرار گیرد و همچنین طیف مخاطبان این نشریه نیز به گونه‌ای در خور افزایش یابد. توفیق شما را در وظیفه فرهنگی خطیری که بر عهده می‌گیرید از خداوند منان مسئلت دارم.

این حکم در تاریخ چهارم مهرماه صادر شده است.

■ دکتر البرز به علوم انسانی آمد

رئیس مرکز نشر دانشگاهی حکمی برای دکتر پرویز البرز نوشت و او را به معاونت گروه علوم انسانی مرکز برگماشت. حکم معاونت در ۱۷ شهریورماه صادر شده است.

■ روابط عمومی در تلویزیون

واحد مرکزی خبر تلویزیون، به مناسبت شروع سال تحصیلی جدید دانشگاهها گفت‌وگویی با مسئولان روابط عمومی دو ناشر عمده دانشگاهی کشور، یعنی مرکز نشر و سمت، ضبط کرد که در بخشهای خبری شبکه‌های ۱ و ۲ و ۳ پخش شد. خانم زهرا رحیمدل، مسئول روابط عمومی و بین‌الملل مرکز نشر در این گفت‌وگو که در سی‌ام شهریورماه صورت گرفت، اطلاعاتی در مورد تعداد و تیراژ کتب چاپ‌شده در شش‌ماه نخست سال ارائه کرد و گفت که راهبرد مرکز نشر در شش‌ماه اول سال، اولویت تجدید چاپ کتب مورد نیاز دانشگاههاست. او همچنین وبسایت مرکز نشر دانشگاهی (iup.ir) را به بینندگان تلویزیون معرفی کرد و امکاناتی را که این وبسایت در اختیار مخاطبان مرکز قرار می‌دهد برشمرد. در مورد پرتیراژترین کتب منتشرشده در مرکز کتاب «گزیده متون فارسی» معرفی شد و به مشکلات مرکز به‌ویژه در مورد کاغذ اشاره رفت. شمارنده وبسایت مرکز نشر نشان می‌دهد که تعداد مراجعان به این سایت اینترنتی در پی این معرفی، در یک ماه گذشته، افزایش یافته است.

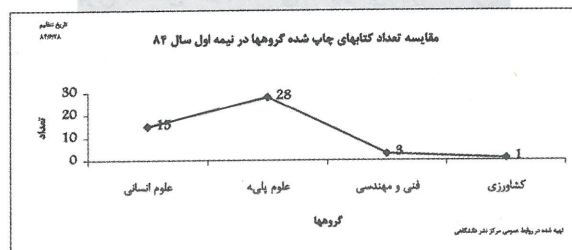
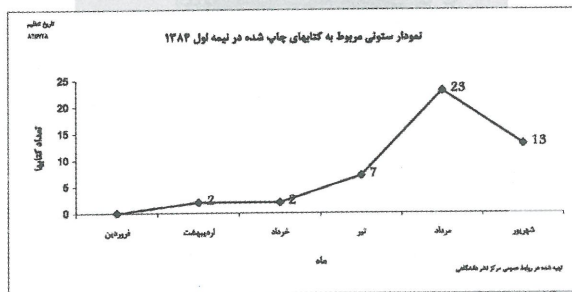
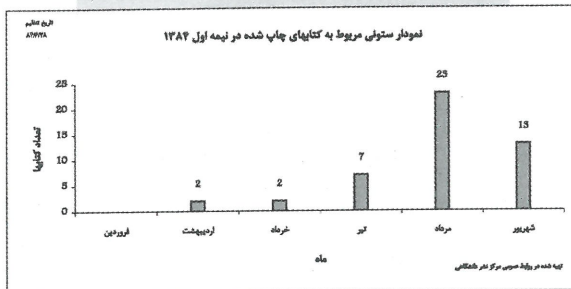
■ پاییز عمر سه پدر، یک مادر

مهر امسال خزان عمر سه پدر بود: پدر خانم شیلا افشایی، پدر خانم فاطمه خواجوی‌فر، و پدر آقای فرامرز منوچهری کلانتری، هر سه از همکاران محترم مرکز نشر دانشگاهی. مدتی قبل‌تر نیز مادر گرامی خانم اسماعیلی به رحمت ایزدی رفته بود. بدین وسیله از طرف کلیه همکاران مرکز، مصیبتهای وارده‌شده به خانواده‌های این عزیزان را تسلیت می‌گوییم و برای آنها از خداوند متعال صبر مسئلت می‌کنیم.



خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هشتم
آبان ۱۳۸۴

این کتاب که نسخه عکسی این اثر قدیمی است هفت هزار تومان قیمت دارد و از نظر قیمت نیز گران‌ترین کتاب چاپ‌شده در این دوره به شمار می‌رود. نمودارهای مربوط به وضعیت کتابهای چاپ اول، تجدید چاپ، و ترکیب آن دو، در زیر آمده است. این نمودارها در روابط عمومی مرکز نشر دانشگاهی ترسیم شده‌اند.



چاپ اولیها تجدید چاپیها

گزارشی از وضعیت چاپ کتاب در نیمه اول امسال

۴۷ عنوان کتاب در نیمه نخست امسال در مرکز به چاپ رسید که از این میان ۱۵ عنوان چاپ اول و ۳۲ عنوان چاپ مجدد بودند. در گزارشی که روابط عمومی مرکز به رئیس مرکز ارائه کرده، ذکر شده است که ۶۰ درصد این کتابها به علوم پایه اختصاص دارند. علوم انسانی، فنی و مهندسی، و کشاورزی به ترتیب بعد از علوم پایه قرار گرفته‌اند. بیشترین عناوین در مردادماه به چاپ رسیدند که ۲۵ عنوان را شامل می‌شود. در این میان، «برگزیده متون ادب فارسی» با ۳۷ نوبت چاپ و ۵۰۰۰۰ تیراژ پرچاپ‌ترین کتاب بوده است. در ردیف بعد کتاب «فیزیک» (جلد اول) نوشته هالیدی و رزنیق قرار دارد که سی‌امین چاپ آن است و در ضمن با ۲۰۰۰۰ تیراژ، در ردیف دوم پرتیراژها هم قرار گرفته است. از دیگر کتابهای پرچاپ یکی «رسم فنی عمومی» نوشته احمد متقی‌پور است با ۱۸ نوبت چاپ و دیگری «نخستین درسهای ترجمه» با ۱۲ نوبت. جالب اینکه سه عنوان از عناوین کتابهای پرچاپ تألیفی‌اند. اما کم‌تیراژترین کتاب در این دوره کتاب «الایضاح فی التفسیر» نوشته ابوالقاسم تیمی اصفهانی است که برای اولین بار در ۴۰۰ نسخه به طبع رسیده است.



خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هشتم
آبان ۱۳۸۴

انسانی را از ادبیات و فلسفه تا تاریخ و جغرافیا به تفکیک شامل می‌شود؛ فرهنگستان هنر، فصلنامه «خیال» را منتشر می‌کند و... اما اگر بخواهیم مجلات دانشگاهی را در نظر بگیریم، کیفیت اغلب آنها مطلوب نیست. بسیاری از دانشگاههای معتبر کشور مجله تخصصی منتشر می‌کنند، در حالی که محتوای آنها اصلاً در حد اعتبار و سابقه این مراکز علمی نیست.

■ علت چیست؟

علت را باید در امتیازی جست که وزارت علوم به این قبیل مجلات می‌دهد. این نشریات دارای رتبه علمی - پژوهشی هستند و استادان چون برای ارتقای درجه علمی و اداری احتیاج به چاپ مقاله دارند، به سرعت و با کیفیت کم علمی مقاله تهیه و چاپ می‌کنند. روابط معمول در دانشکده‌ها میان اعضای هیئت علمی و تحریریه‌های این مجلات کمک می‌کند که این قبیل مقالات خیلی زود اجازه انتشار بگیرند. در حالی که در مجلاتی مانند مجلات مرکز نشر دانشگاهی که رتبه علمی - پژوهشی ندارند، مقالات دستچین می‌شوند و آنها که سخن تازه دارند به چاپ می‌رسند.

■ چه کار می‌شود کرد؟ و مگر دانشگاههای خارج از ایران از همین سازوکارها برای ارتقای اعضای هیئت علمی استفاده نمی‌کنند؟

من پیشنهاد می‌کنم از آنجا که جلو روابط داخلی میان افراد در دانشگاهها را نمی‌شود گرفت، برای بالا بردن کیفیت مجلات دانشگاهی، اولاً مدیران و سردبیران شایسته‌ای انتخاب شوند که اهل تحقیق و علم باشند، ثانیاً ارتقای سالانه استادان را منوط به چاپ مقاله الزاماً در مجلات علمی - پژوهشی رسمی نکنند. چون اصلاً هدف از انتشار این قبیل مجلات کیفیت‌سنجی بود، در حالی که با این روش کیفیت مقالات تنزل کرده و به این سطح رسیده است.

■ در این صورت، ارتقا را منوط به چه باید کرد؟

به نظر من، باید ارتقا منوط شود به داشتن مقاله چاپ‌شده در مجلات معتبر، و قید امتیاز علمی - پژوهشی از ارزیابی این مقالات حذف شود.

■ مجله معتبر را با چه معیاری می‌شود سنجید؟

اعتبار نشریه به نویسندگان آن است و تشخیص این اعتبار هم با استادان صاحب‌نظر. قبل از انقلاب امتیاز علمی - پژوهشی وجود نداشت. اگر کسی مثلاً در مجله «سخن» که توسط دکتر خانلری منتشر می‌شد مقاله‌ای چاپ می‌کرد، ارتقا می‌یافت. قید علمی -

آفات علوم انسانی در دانشگاهها

گفت‌وگو با دکتر علی‌اشرف صادقی
مدیر گروه علوم انسانی مرکز

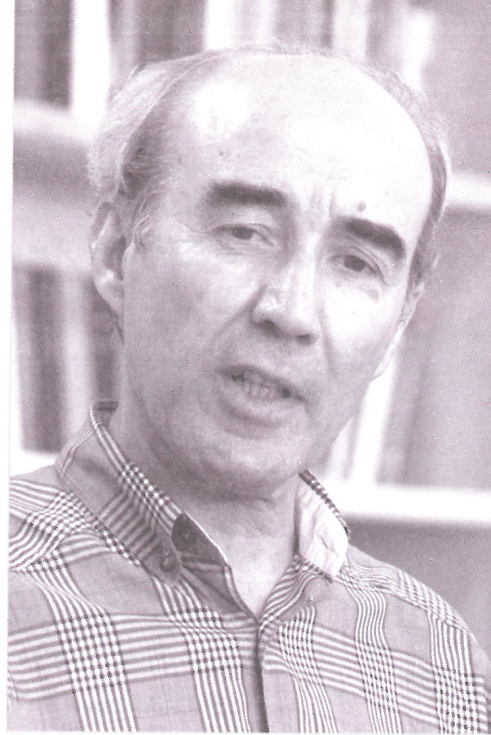
■ علوم انسانی در کشور ما چه جایگاهی دارد؟

در بیست و شش سال گذشته، پیشرفت‌ی بیش از این انتظار می‌رفت که تا به حال داشته‌ایم. مخصوصاً در حوزه زبان و ادبیات فارسی که موضوع اختصاصی ماست، گستردگی و کیفیت کار آنچنان نبوده است که بایست. گرچه انکار نمی‌توان کرد که کارهای خوبی هم صورت گرفته است. به جرات می‌توانم بگویم که کتابها و نشریات خوب و با کیفیت تحقیقی بالایی بعد از انقلاب منتشر شده‌اند که پیش از انقلاب کمتر نظیری برای آنها می‌توان پیدا کرد. در همین مرکز نشر دانشگاهی هفت مجله در حوزه علوم انسانی منتشر می‌شوند: «نشر دانش»، «معارف»، «زبان‌شناسی»، «باستان‌شناسی و تاریخ»، «لقمان» (به زبان فرانسه)، «ایرانیستیک» (به زبان آلمانی)، و «نامه ایران باستان» (به فارسی، انگلیسی، فرانسه، و آلمانی). این هفت نشریه در ردیف بهترین مجلات تحقیقی قرار دارند که بعد از انقلاب شاهد آنها بوده‌ایم. در جاهای دیگر هم مجلات خوبی منتشر می‌شوند: در فرهنگستان زبان و ادب فارسی، «نامه فرهنگستان» و ضمیمه‌های آن منتشر می‌شود، در قم «آینه پژوهش» چاپ می‌شود؛ وزارت ارشاد «کتاب‌ماه» منتشر می‌کند که اغلب موضوعات علوم



خبرنامه
مرکز پژوهش‌های
شماره هشتم
آبان ۱۳۸۴

۶



پژوهشی پدیده‌ای نوظهور است که ارتقای سالیانه استادان به درج مقاله در این قبیل مجلات — چه از نوع داخلی و چه از نوع خارجی آن — وابسته است. در بعضی رشته‌ها، به‌خصوص در علوم انسانی، امکان چاپ مقاله در مجلات معتبر خارجی خیلی کم است و در مورد نشریات داخلی هم که گفتم چه آفتی دارد! یک طرف این ماجرا برمی‌گردد به اینکه سابق بر این در بعضی رشته‌ها استادان خارجی دانشجو تربیت می‌کردند یا دانشجو به خارج فرستاده می‌شد و می‌توانست در جریان آخرین بحث‌های علمی جهان قرار بگیرد. ولی در سالهای اخیر کسانی از راه‌های مختلف

دانشگاه‌های معتبر و دانش به‌روز باشند. وضع ادبیات فارسی هم که دانش آن ریشه در خودمان دارد، در بسیاری از دانشگاه‌های داخلی اسفناک است. در حالی که محقق و استاد این رشته در اینجا است که باید تربیت شود و از همین اجتماع و گنجینه‌های مکتوب آن مایه بگیرد، متأسفانه کسانی تدریس آن را در دانشگاه‌ها به عهده گرفته‌اند که باید گفت آنها «ذاتِ نایافته از هستی بخش» هستند و ناگزیر نمی‌توانند که «هستی‌بخش» باشند. در چنین نظام دانشگاهی، اگر هم آدم باسواد پیدا شود، این ذات‌های نایافته از هستی بخش، کاری می‌کنند که بگذارد

و برود.

یکی دیگر از آفتهای علوم انسانی در دانشگاه‌ها مسئله پایان‌نامه‌هاست. از وقتی دانشگاه‌ها مقرر کرده‌اند که به استادان راهنمای رساله‌های کارشناسی ارشد و دکترا مبلغی بپردازند، بساط قاپیدن رساله و فخر به تعداد رساله‌ها در دانشگاه‌ها پهن شده است. متأسفانه من در بعضی از این محیط‌های دانشگاهی دیده‌ام که در سپردن راهنمایی رساله‌ها به استادان، تخصص را کنار گذاشته و به تقسیم رساله‌ها پرداخته‌اند. حال آنکه در بعضی رشته‌های غیر علوم انسانی دانشجو را برای پیدا کردن استاد راهنمای متخصص به دانشگاه‌های دیگر هم معرفی می‌کنند و در بعضی جاها مطلقاً نمی‌گذارند که دانشجو استاد راهنمای خود را از افراد غیر متخصص دانشکده خود انتخاب کند.

وارد دانشگاه‌های داخلی شده و مدرک گرفته و به تدریس مشغول‌اند. اینها عموماً نمی‌توانند علوم انسانی را ارتقا بدهند. اینها فقط مدرک دکتری گرفته‌اند و گرچه عنوان دانشیار و استادیار و استاد یافته‌اند، اما صلاحیت علمی لازم را ندارند. ما باید به دریای علم جهانی وصل باشیم، وگرنه از جریان علم عقب می‌مانیم. در علوم انسانی باید راه اعزام دانشجو به دانشگاه‌های معتبر جهان را باز بگذاریم و کسانی را به آنجا بفرستیم که بتوانند از سرچشمه‌های علمی دنیا برای ما علم بیاورند. در زمینه ادبیات ما خودمان می‌توانیم خلق‌کننده دانش باشیم، اما در جامعه‌شناسی، مدیریت، اقتصاد و... باید به طور مرتب دانشجوی گزینش‌شده و بالاستعداد — نه انتخاب‌شده با ملاکهای غیرعلمی — به خارج بفرستیم تا آن رشته‌ها را خوب یاد بگیرند و به کشور برگردند و شاگرد خوب تربیت کنند.

■ یعنی شما با ایجاد دوره‌های دکترا در کشور موافق نیستید؟

تأسیس دوره‌های دکترا به این شکل دردی از ما دوا نمی‌کند. هر گروهی برای گرفتن امتیاز تأسیس دوره دکتری باید فهرستی از اسامی استادان باسابقه را به وزارت علوم اعلام کند. مگر چند تا استاد باسابقه در کشور وجود دارد؟ اسم بسیاری از آنها در چندین دانشگاه آزاد و دولتی وجود دارد، اما این تنها

حیله‌ای برای گرفتن مجوز است. مدرسان نهایی این دوره‌ها همان‌ها هستند که در جواب سؤال قبلی گفتم. در حالی که برای تدریس دانشجویان دکترا باید کسانی را آورد که دارای دکتری از

■ شما وضع و حال علوم انسانی در ایران را با چه چیزی مقایسه می‌کنید؟

با جاهایی مثل هاروارد و سوربن. یعنی مراکزی که در آنها نظریه‌پردازی صورت می‌گیرد. متأسفانه در دانشگاه‌های معتبر ما حتی در مقایسه با پیش از انقلاب نظریه‌پردازی صورت نمی‌گیرد. به هر حال، همین دانشگاه تهران روزگاری جایی بوده که کسانی مثل همایی، ناتل خانلری، مصاحب، نفیسی و... را به جامعه علمی ما تحویل داده است. به نظر می‌رسد که در سالهای اخیر دانشگاه‌های ما از به وجود آوردن استادان بزرگ عاجز مانده است. دانشگاه‌های ما سی سال است که به گزیده‌نویسی

پیشنهاد می‌کنم
ارتقای سالانه استادان را
منوط به چاپ مقاله الزاماً در مجلات
علمی - پژوهشی رسمی نکنند



خبرنامه



شماره هشتم
ایان ۱۳۸۴

مشغول‌اند و اثر بزرگی در آنها تألیف نشده است.

■ برنامه شما برای گروه علوم انسانی مرکز نشر دانشگاهی

چیست؟

سعی می‌کنیم هم بر کیفیت کتابهای علوم انسانی و هم بر کمیت آنها بیفزاییم؛ در انتخاب و ارزیابی کتابها دقت بیشتری صرف کنیم؛ برای ارزیابی آثار حتی متخصصان خارج از کشور را هم به کمک بگیریم؛ سعی می‌کنیم به انتشار آثار علوم انسانی سرعت بدهیم و عناوین جدیدتری منتشر کنیم. در مورد مجلات علوم انسانی هم انتشار بموقع آنها برای ما اهمیت دارد. احیاناً اگر مجله جدیدی پیشنهاد شود و سردبیر شایسته‌ای برای آن پیدا کنیم، در انتشار آن همت خواهیم کرد. سابق بر این مرحوم دکتر حدیدی برای گروههای زبان فرانسه دانشگاهها یکسری متون درسی تهیه می‌کردند. بعد از فوت ایشان این امر معطل مانده است. اگر کسانی پا پیش بگذارند و برای زبان انگلیسی و فرانسه نیز پیشنهاد تهیه این‌گونه متون را بدهند ما استقبال خواهیم کرد. حتی موافق چاپ رساله‌های دکتری خوب به انگلیسی و احیاناً فرانسه و آلمانی هستیم.

■ در مورد ترجمه متون فارسی به زبانهای دیگر برای مخاطبان

خارجی چه فکری کرده‌اید؟

این کار لازم است، اما در حال حاضر مترجم قابل برای ترجمه فارسی به انگلیسی متون ادبی فارسی کم و بلکه نایاب است و امکانات فعلی مرکز هم تکافوی هزینه‌های چنین کاری را نمی‌کند.

■ پیش از شما در گروه علوم انسانی وزنه کتابهای عرفانی و ادبی

خیلی سنگینی می‌کرد. حالا کفه کدام موضوع سنگین خواهد شد؟

باید کوشش کنیم در همه رشته‌های علوم انسانی به شکل متوازن و متناسب کار شود. جایگاه عالی ادب فارسی محرز است. ادب فارسی هویت ماست. در این مورد ما به انتشار نسخه‌های عکسی و تصحیح و چاپ متون ادب فارسی همت خواهیم گماشت. مجموعه آنچه مربوط به فرهنگ ایرانی و اسلامی ماست در دستور کار گروه است. برخی رشته‌های علوم انسانی برای ناشران خصوصی به اندازه کافی جذاب هستند و بنابراین آنها با قوت و قدرت به انتشار آنها می‌پردازند. اما بعضی رشته‌ها هم هستند که علی‌رغم اهمیت، ناشران خصوصی کمتر به آنها توجه می‌کنند، مثل جغرافیا و باستان‌شناسی. ما باید بودجه بگیریم و کتابها و نشریاتی را که برای فرهنگ و ادب ما اهمیت دارند، اما فاقد جاذبه‌های مالی برای بخش خصوصی هستند، منتشر کنیم. به‌ویژه آن دسته از میراث فرهنگی ۱۴۰۰ ساله ما که در گوشه کتابخانه‌ها خاک می‌خورند، باید گردگیری شوند و در دسترس علاقه‌مندان قرار گیرند.

چاپ مرکز کتابهای منتشر شده



بیماریهای توت‌فرنگی و آفات آن

جی. ال. ماس

ترجمه دکتر سیدمحمد اشکان

مهندس زهرا زکیی

کتاب بیماریهای توت‌فرنگی به منظور کمک به متخصصان بیماری‌شناسی گیاهی و دیگر

دست‌اندرکاران حرفه کشاورزی در تشخیص

بیماریهای توت‌فرنگی نوشته شده است. مروجان کشاورزی، مدرسان رشته بیماریهای گیاهی، تولیدکنندگان توت‌فرنگی، محققان و دانشجویان از این کتاب بهره می‌برند. این کتاب همچنین بازتاب‌دهنده تغییرات روشهای کشت، ارقام، و توسعه کشت توت‌فرنگی در بسیاری از کشورهای اقلیمهای استوایی مرطوب تا معتدل سرد است. مطالب کتاب بر اساس عامل مولد بیماریها، اختلالها و آسیبها سامان یافته است. روشهای کنترل بیماریها، آفتها و اختلالهایی که در توت‌فرنگی پدید می‌آید بخش مهمی از کتاب را تشکیل می‌دهد.

چاپ نخست ترجمه بیماریهای توت‌فرنگی ۳۹۶ صفحه دارد و در



خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هشتم
تابان ۱۳۸۴



انتهای آن فرستی از نام بیماریها به انگلیسی - فارسی و نیز فارسی - انگلیسی آمده است. در ضمائم کتاب ۱۷۰ تصویر رنگی از توت‌فرنگی و بیماریهای آن به چشم می‌خورد. این کتاب به بهای ۴۴۰۰ تومان به فروش می‌رسد.



علم و دین

ایان باربور

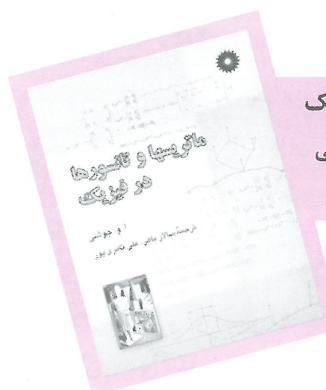
ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی

چاپ چهارم کتاب علم و دین منتشر شد. علم و دین کتابی است در تطبیق فلسفه علم و دین. نویسنده اثر خود

فیزیکدانی برجسته و روحانی‌ای است عالی‌مقام

که در هر دو زمینه به تدریس در دانشگاه مشغول است. او در این کتاب به کندوکاو در روشهای پژوهش در علم و دین، و رابطه انسان با طبیعت و رابطه خداوند با طبیعت و رهبردی که بویژه در سه قرن اخیر در حوزه علم و دین نسبت به این مسائل معمول بوده است می‌پردازد. این کتاب متنی است نسبتاً دشوار و موجز برای تدریس در دانشگاه. علاوه بر متکلمان و دانشمندان و دست‌اندرکاران علوم جدید، خوانندگان بی‌تخصص ولی زیرک نیز می‌توانند از مطالعه کتاب بهره‌مند شوند. علم و دین بررسی جامعی از مسائل عمده و اصلی‌ای است که رابطه علم و دین با یکدیگر، بویژه در زمانه ما به بار آورده است. کتاب به عنوان یک کتاب درسی دانشگاهی تألیف شده و روش آن آموزش‌گراانه است نه همه‌پسند و جدلی. در پایان هر فصل یک تلخیص همه‌جانبه از بحثهای پیشین به رشته تحریر درآمده است که می‌تواند ابهام ناشی از موجزنویسی نویسنده را تا حدودی رفع کند. علم و دین ۵۵۲ صفحه دارد و به بهای ۳۶۰۰ تومان به بازار کتاب عرضه شده است.

ویرایش اول بازبینی شده‌اند و در تعدادی از آنها حک و اصلاحاتی به عمل آمده است. ویرایش دوم واژه‌نامه فیزیک ۳۲۶ صفحه دارد و قیمت پشت جلد آن ۲۳۰۰ تومان است.



ماتریسها و تانسورها در فیزیک

ا.و. جوشی

ترجمه سالار باهر، علی نامری‌پور

این کتاب برای بهره‌گیری دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد فیزیک نوشته شده است. با توجه

به اینکه برای درک اصول بنیادی مکانیک

کوانتومی آشنایی با فضاهای برداری ضروری است، کتاب با معرفی فضاهای برداری شروع می‌شود و به تدریج در هر فصل خواننده را با سایر مفاهیم مهم در مکانیک کوانتومی، همچون ترکیبهای خطی و وابستگی و استقلال خطی بردارها آشنا می‌کند. پاره اول کتاب عمدتاً انواع ماتریسها، ویژگیها و روابط بین آنها را در بر می‌گیرد و در پاره دوم تانسورها، انواع آنها و کاربردها در قوانین فیزیکی شرح داده می‌شود. در ترکیب هر مبحث مسائل طبقه‌بندی‌شده و مثالهای حل‌شده متنوعی تدارک دیده شده است که به خواننده در یادگیری مطالب کمک می‌کند. کتاب شامل چهار پیوست درباره نمودارهای ون، گزاره‌های شرطی و حاصل ضرب نردهای بردارهاست. پیوست آخر شامل حل تعدادی از مسائل کتاب است. این کتاب سالهاست که به عنوان متن درسی روشهای ریاضیات در فیزیک در دانشگاههای هند تدریس می‌شود.

کتاب ۴۴۶ صفحه دارد و به بهای ۴۷۰۰ تومان به بازار کتاب عرضه شده است.



پروژه‌های دانشجویی در شیمی

اف. جاردین

ترجمه سعید امامی، حسین رحیمی

بیشتر دانشجویانی که در رشته شیمی تحصیل می‌کنند، سال آخر تحصیلات دوره کارشناسی را به اجرای

پروژه‌های دانشجویی اختصاص می‌دهند. در

این کتاب تمام جنبه‌های مختلف پروژه، از مرحله انتخاب موضوع تا به‌کارگیری تجربه به‌دست‌آمده از اجرای پروژه را در بر می‌گیرد.



واژه‌نامه فیزیک (ویرایش دوم)

واژه‌نامه فیزیک اول‌بار یازده سال پیش به چاپ رسید. دو چاپ گذشته آن در تیراژی حدود ۲۰ هزار نسخه در سطح کشور منتشر شده است. چاپ سوم این اثر با رعایت مجموعه‌ای

از نقدها و نظرها که به صورت کتبی و شفاهی

بوده، صورت گرفته است. در چاپ اخیر که ویرایش دوم این اثر است، تعداد واژه‌ها ۵۰ درصد افزایش یافته است. بسیاری از واژه‌های



۹

خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هشتم
آبان ۱۳۸۴

چند شماره دیده می‌شود. این شماره‌ها در واقع کُد یا رمزی است برای منبعی که معادل از آن گرفته شده است. مثلاً در برابر acid steel دو معادل فارسی «فولاد اسیدی» و «فولاد بسمیر» با چند شماره مختلف آمده است. برای دانستن اینکه چه منابعی این معادلها را پیشنهاد کرده‌اند، فهرست منابعی در انتهای کتاب وجود دارد که به هر یک از آنها شماره‌ای نسبت داده شده است. با تطبیق شماره‌های مقابل واژگان با فهرست منابع می‌توان از این کدها رمزگشایی کرد. واژگان متالورژی که چاپ دوم آن منتشر شده است، ۴۹۲ صفحه دارد و در قطع رحلی و با جلد گالینگور به بهای ۴۰۰۰ تومان به فروش می‌رسد.



بیماریهای صیفی

توماس ای. زیتر، دونالد ال.

هاپکینز، کلود ای. توماس

ترجمه مهندس فرشاد امیراصلاتی

صیفیها گروه بسیار متنوعی از گونه‌های گیاهی هستند که خانواده گیاهی کدویان را

تشکیل می‌دهند. آنها مجموعاً گروه مهمی از

سبزیها را تشکیل می‌دهند که در سراسر جهان محبوب‌اند و تنوع ژنتیکی غنی دارند که در ایجاد مقاومت در برابر آفات و بیماریها نقش دارد. نیاز مبرمی به تشریح جامع، کارآمد و امروزی بیماریهای گیاهان صیفی وجود داشته است. این کتاب از لحاظ دامنه و کاربرد، بین‌المللی و عملی است و برای کمک به تشخیص بیماریهای گیاهی صیفی در مزرعه، گلخانه، آزمایشگاه یا کلینیک تشخیصی تدوین شده است. کتاب به شرح بیماریهای آلودگی‌زای ناشی از قارچها و بیماریهای اندامهای زمینی، بیماریهای اندامهای هوایی و پوسیدگیهای میوه‌ای پیش و پس از برداشت، باکتریها، ویروسها و... می‌پردازد.

این اولین بار است که بیماریهای صیفی به فارسی منتشر می‌شود. تعداد صفحات کتاب ۳۱۸ و بهای منظور شده برای آن ۳۵۰۰ تومان است.



دستینه شیمیدان (روشها و

دستگاههای آزمایشگاهی)

گرسوگ جی. شوگر، جان ای. دین

ترجمه دکتر عبدالرضا سلاجقه،

رامین رامید

این دستینه (hand book)

به عنوان یک کتاب

خواندن این کتاب از طرف دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی نیز خالی از لطف نیست. این کتاب ۱۴۸ صفحه دارد و بهای آن ۱۵۰۰ تومان است.



ترمودینامیک و عالم

مارتین گلدشتاین، اینگه گلدشتاین

ترجمه اختر رجبی

نویسندگان ترمودینامیک و

عالم، قوانین ترمودینامیک را

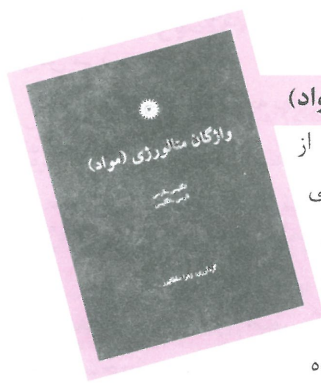
برای علاقه‌مندان و نوآموزان

علم بیان می‌کنند. آنها

نخست تاریخچه ترمودینامیک را به سرعت

بیان می‌کنند. سپس نشان می‌دهند که این قوانین چگونه از نظریه اتمی ماده پیروی می‌کنند و از کاربردشان در پدیده‌های گوناگونی مانند تابش نور از اجسام داغ، تشکیل الماس از گرافیت، حمل اکسیژن به وسیله خون، و تاریخچه زمین نمونه‌هایی می‌آورند. نویسندگان نتیجه می‌گیرند که قوانین انرژی، حتی اگر همه چیز را درباره هر چیز نگویند، در همه جا حضور دارند. خوانندگان در همه سطوح، از دانش‌آموزان تا علم‌پیشگان، در این کتاب با مطالب جالبی روبه‌رو خواهند شد. کتاب ترمودینامیک و عالم شرحی بسیار خواندنی و آموزنده از یک مبحث مشکل را در اختیار می‌گذارد.

این کتاب که ترجمه آن برای نخستین بار به چاپ می‌رسد، ۴۲۰ صفحه دارد و پشت جلد آن به بهای ۴۳۰۰ تومان دیده می‌شود.



واژگان متالورژی (مواد)

واژگان متالورژی (مواد) بخشی از

طرح درازمدت مرکز نشر دانشگاهی

برای سامان بخشیدن به امر

واژه‌گزینی است. در این طرح

ابتدا واژگان، یعنی مجموعه

همه برابر نهاده‌های پیشنهاد شده

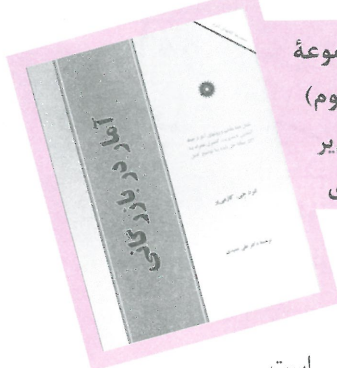
برای واژه‌های تخصصی، بدون داوری و قضاوت در

مورد این برابر نهاده‌ها منتشر می‌شود و سپس با لحاظ کردن مجموعه نظرهای ابراز شده نسبت به این برابر نهاده‌ها و بازخوردی که پس از انتشار از کاربران واژه‌ها دریافت می‌شود و اعمال ضوابط واژه‌گزینی مجموعه محدودتری از برابر نهاده‌ها در واژه‌نامه عرضه و توصیه می‌شود. در این کتاب در برابر هر واژه‌نامه فارسی یا انگلیسی یک یا



همه فن حریف برای شیمیدان تجربی و دانشجویانی که به منبعی آماده از اطلاعات در ارتباط معقول با کارهای آزمایشگاهی معمولی نیاز دارند طراحی شده است. دستینه شیمیدان گستره وسیعی از دستگاههای آزمایشگاهی و کاربرد آنها را شرح می دهد، مجموعه ای از روشهای تجزیه ای را توضیح می دهد؛ احتیاطها و روشهای ایمنی را بیان می کند؛ و فهرستهای واریسی کارهای عملی و راهنماییهای رفع عیب را فراهم می نماید.

ترجمه این کتاب برای اولین بار در مرکز نشر دانشگاهی به چاپ رسیده است و ۳۳۴ صفحه آن در قطع رحلی به مبلغ ۴۵۰۰ تومان به فروش می رسد.



آمار در بازرگانی (از مجموعه کتابهای شوم)
لنرد جی. کاظمی. ترجمه دکتر علی عمیدی

این کتاب شامل روشهای پایه ای توصیف، استنباط، کنترل فرایند، و تحلیل تصمیم آماری است

که نوعاً درسهای با سطح مقدماتی و میانی منظور می شوند. کتاب برای کسانی نوشته شده است که توجه اصلی آنها کاربرد فنون آماری است. از این رو، نتیجه گیریهای ریاضی حذف شده اند. آمار در بازرگانی به عنوان کمک درک کتابهای پیچیده تر، و به عنوان کتابی مرجع که برای چنین هدفی آسانتر از اکثر کتابهای درسی است بسیار سودمندتر است. لنرد کاظمی، نویسنده کتاب، استاد سیستمهای تصمیم و اطلاع در دانشگاه ایالتی آریزونا است. کاظمی، مؤلف و همکار مؤلف کتابهای متعددی در زمینه مفاهیم

مدیریت، تحلیل آماری و کاربرد رایانه در بازرگانی است. این کتاب ۴۶۰ صفحه ای در قطع رحلی، ۶۰۰۰ تومان قیمت دارد و برای اولین بار چاپ می شود.



هندسه اعداد مختلط
هانس شورفه گر ترجمه محمد بهفروزی

این کتاب بخشهایی از مجموعه درسهایی از نظریه توابع متغیر مختلط است که مؤلف بارها در چند دانشگاه استرالیا و کانادا تدریس کرده است. او فصل اول

برای دانشجویانی است که اطلاعات کافی از جبر اعداد مختلط و مقدمات هندسه تحلیلی و جبر خطی دارند و به علاوه در جریان مطالعه، در صورت لزوم، از راه مراجعه به یک کتاب مقدماتی جبر جدید گرایشی به فراگیری مفاهیم اساسی نظریه گروههای تبدیلی پیدا می کنند. در فصل سوم، مبانی هندسه ناقلیدسی برای دانشجویانی که قبل از همه علاقه به جبر و آنالیز دارند ارائه شده است. طبیعتاً این فصل بر پایه دو فصل قبلی تدوین یافته، ولی نیازمند گرایش تخصصی تری از سوی خواننده است. عمده توجه این کتاب به اشتراک هندسه و آنالیز و جبر است که معمولاً در سطح نسبتاً پیشرفته با نگرشهای خاص به تحقیقات تازه عرضه شده است و همواره به بیان دقیق جزئیات بسط روش جبری مناسب تأکید دارد. دانشجویان پیشرفته دوره کارشناسی که از جبر اعداد مختلط و جبر عناصر هندسه تحلیلی و جبر خطی اطلاعات کافی دارند از مطالعه این کتاب بهره فراوانی خواهند برد.

ترجمه هندسه اعداد مختلط برای بار اول در ایران به چاپ می رسد و ۲۶۸ صفحه آن ۲۷۰۰ تومان قیمت دارد.

بهداشت جهان

شماره ۴۸ فصلنامه بهداشتی، علمی، اجتماعی، و فرهنگی بهداشت جهان منتشر شد. بهداشت جهان از مجلاتی است که معمولاً سر وقت منتشر می شود و این سومین بار است که انتشار این مجله در خبرنامه بازتاب پیدا کرده است. روی جلد این

شماره به عنوان اولین مقاله مجله اختصاص یافته است به «یائسگی در مردان» و به این پرسش پاسخ می دهد که آیا یائسگی مردان واقعیت دارد یا نه. و جواب قاطعی هم به آن می دهد؛ بله! نویسنده این مقاله دکتر داریوش فرهود، کارشناس سازمان بهداشت جهانی در



ژنو (و نیز سردبیر این فصلنامه) است. او در قالب چند پرسش و پاسخ به چگونگی تشخیص یائسگی در مردان و درمان آن پرداخته است. به این مطلب یک پرسشنامه پنج گزینه ای ضمیمه است که می توانید با پاسخ به سؤالات آن، وجود بیماری را در خود یا اطرافیان تشخیص دهید.

برخی دیگر از مطالب این شماره عبارتند از: «رابطه مثبت اندیشی و ابتلا به سرماخوردگی»، «اعتیاد به اینترنت»، «هراس از اجتماع در جوانان»، «راز هیپنوتیزم»، «بیماری ام. اس»، «بوی بد دهان و راههای مقابله با آن»، «وبا»، و...



آموزش ریاضی به زبان شیرین فارسی

گفت‌وگو با سیامک کاظمی دربارهٔ گروه ریاضی

■ نام کامل گروه ریاضی این است: ریاضی، آمار و کامپیوتر.

کامپیوتر چطور خودش را در این گروه جا کرده؟

پیش از انقلاب و تا چندسالی بعد، در اغلب دانشگاهها درسهای کامپیوتر در بخشهای ریاضی ارائه می‌شد و یکی از گرایشهای بود که دانشجویان ریاضی می‌توانستند انتخاب کنند. البته منظورم نرم‌افزار کامپیوتر است که پیوندهای نزدیکی با ریاضیات گسسته دارد، چون سخت‌افزار یکی از زیررشته‌های الکترونیک بود و مبحث مستقلی نبود. چند سالی بعد از انقلاب، نرم‌افزار و سخت‌افزار را در دانشکده‌ای به نام مهندسی کامپیوتر گرد آوردند و انگیزهٔ اصلی آن در واقع، چنانکه از بعضی متولیان امر شنیدم، جاذبهٔ عنوان مهندسی برای جوانانی بود که کنکور می‌دادند. از این طریق می‌خواستند دانشجویان بهتری را جلب کنند. به هر حال ساختار گروه ما یادگار زمانی است که کامپیوتر جزو دانشکده‌های ریاضی بود.

■ حالا چرا تعداد کتابهای کامپیوتر در گروه ریاضی این قدر

کم است؟

دلیل اصلیش این است که کسب و کار کامپیوترچی‌ها در جامعه

لقمان

شمارهٔ چهارم مجلهٔ لقمان در بیستمین

سالگرد انتشار آن منتشر شد. این مجله

که به زبان فرانسه است، از نشریات

گروه علوم انسانی مرکز است که

به تازگی سردبیری آن به خانم

دومینیک کارنوا - ترابی (عضو

هیئت علمی دانشگاه شهید

بهشتی) سپرده است. لقمان

هر شش ماه یک بار منتشر

می‌شود و این شمارهٔ بهار

و تابستان ۱۳۸۳ است که

تابستان امسال توانسته است

صورت طبع بگیرد. چکیده‌های فارسی مقالات

لقمان در صفحات انتهایی مجله گنجانده شده‌اند. «بررسی رسالهٔ

الذهبی»، «رساله‌ای در طب که منسوب به امام رضا(ع) است»،

«جابر بن حیان و زبان کیمیاگری»، «مضمون عشق و بیان آن

در آثار سعدی»، «مفهوم زمان نزد فردوسی و کرتین دو تروا»،

و «بازگشت به اصفهان» مهمترین مقالات مندرج در این شمارهٔ

مجلهٔ لقمان هستند.

مجلهٔ شیمی

شماره‌های ۵۰ و ۵۱ مجلهٔ شیمی که شماره‌های دوم و سوم از

سال هفدهم هستند منتشر شد. در شمارهٔ جدید این مقالات

را می‌خوانید: «در جستجوی قرص ضدبیری»، «پیشرفتهای

نانوفناوری اتمی و مولکولی»، «شیمی دیسکهای نوری»،

«ذخیره‌سازی تمام‌نگاری داده‌ها»، «صنایع قند و نشاسته»،

«ایمنی: ایمنی کار و ضد عفونی با سدیم

هیپوکلریت»، و تعداد

قابل توجهی مقالهٔ

کوتاه و «تازه‌های

شیمی».



پرونیق است و جذب افراد متخصص در این زمینه به عنوان ویراستار همیشه مشکل بوده است، زیرا آنها در خارج از جایی مثل مرکز نشر درآمد بهتر و امکان پیشرفت بیشتری دارند. به علاوه، انتشار کتاب در زمینه کامپیوتر که شتاب تحولات آن سرسام‌آور است، در جایی مثل مرکز که وسواس دارد و آرام و پرحوصله کار می‌کند و فرایند تولید آن هم خیلی طولانی است، گاه به انتشار کتابهایی منجر شده که چندان روزآمد نبوده‌اند. اخیراً طرحی در شورای تخصصی گروه مطرح شده که شاید بتوان با تشکیل کویلهای «مترجم - ویراستار» در خارج از مرکز، البته در صورت مساعدت واحد تولید، کتابهای مناسبی را نسبتاً سریع منتشر کرد.

■ از آن اولهای شکل‌گیری گروه ریاضی بگویید.

گروه ریاضی در کمیته تألیف و ترجمه که هسته اولیه مرکز نشر دانشگاهی بود تشکیل شد. در اینجا باید یادى از دکتر علی‌اکبر جعفریان کرد که اولین مدیر گروه در کمیته تألیف و ترجمه و بعداً در مرکز نشر بود. هدف این گروه هم مثل گروههای دیگر این کمیته، جمع و جور کردن کتابهایی بود که استادان و مدرسان دانشگاهها در زمان انقلاب فرهنگی تألیف و ترجمه می‌کردند. دانشگاهها به این مدرسان گفته بودند که در زمان تعطیلی دانشگاه برای دریافت حقوق و مواجب باید کتاب ترجمه کنند. در زمان کوتاهی دویست سیصد کتاب در زمینه ریاضی ترجمه شد. کار کمیته تألیف و ترجمه هم رتق و فتق امور همین ترجمه‌ها و اندک تألیفات بود.

این کتابها، کتابهای معروفی بودند که در دپارتمانهای ریاضی دنیا تدریس می‌شدند و اغلب هم به زبان انگلیسی بودند.

■ زبانهای دیگر چی؟

تک و توک فرانسه هم بودند. ولی زبان فرانسه از قبل در ایران از رونق افتاده بود و حتی استادان تحصیل‌کرده فرانسه اغلب از کتابهای انگلیسی استفاده می‌کردند.

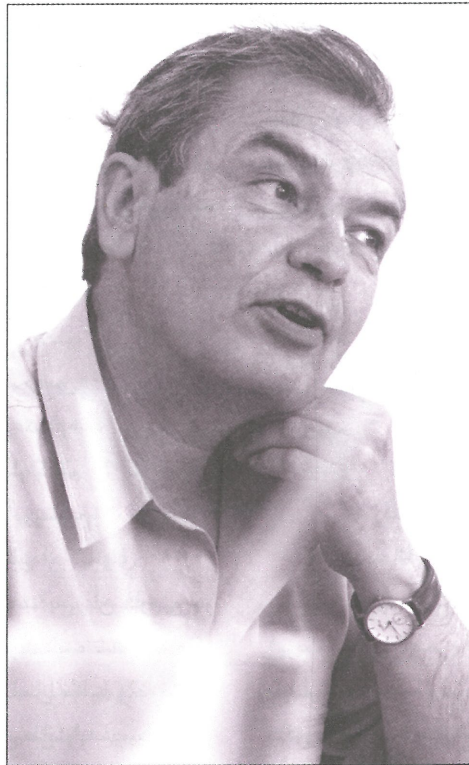
■ این عناوین چطور برای ترجمه تعیین می‌شدند؟ بالاخره امکان داشت یک عنوان را چند نفر همزمان برای ترجمه

انتخاب کنند.

عناوین را ابتدا بخشها یا دانشکده‌های ریاضی تصویب می‌کردند و کمیته برای پرهیز از دوباره‌کاری آنها را چک می‌کرد. مترجمها موظف بودند مرتباً به دانشکده‌های خود گزارش پیشرفت کار بدهند. بعد از ترجمه، نسخه‌ای به دست کمیته می‌رسید. با تجمع این ترجمه‌ها در کمیته، بررسی قابلیت چاپ و ویرایش‌پذیری آنها جدی شد. در جریان ارزیابی گروهها تعداد زیادی از ترجمه‌ها رد شدند. یعنی مرتبه کتابهای پذیرفته‌شده از صدها عنوان به دهها عنوان تقلیل یافت و در نهایت پنجاه شصت عنوان برای آماده‌سازی و چاپ مناسب تشخیص داده شد. بعد از انحلال کمیته تألیف و ترجمه و تشکیل مرکز نشر دانشگاهی تا به حالا نزدیک به ۱۵۰ عنوان کتاب در گروه ریاضی به چاپ سپرده شده است. یعنی حدود نود عنوان دیگر بعد از آن نهضت ترجمه دوره انقلاب فرهنگی در مرکز تصویب و منتشر شد.

■ تألیف چی؟

سابقه تألیف دانشگاهی در زمینه علوم دقیق در کشور ما خوب نبوده است. بیشتر کتابهایی که انتشاراتهای دانشگاههای مختلف در سالهای پیش از انقلاب به عنوان تألیف منتشر کرده بودند در واقع ترجمه‌هایی مغشوش و سرهم‌بندی مطالبی از کتابهای خارجی بدون انسجام و دقت بود و تک و توکی تألیفهای واقعی و مفید در میان آنها دیده می‌شد. به همین علت، در مرکز نشر یک نوع سوء ظن و دیدگاه منفی نسبت به تألیف وجود داشت که شاید قدری افراطی بود. به هر حال در میان کتابهای گروه ما بیش از سه کتاب تألیفی دیده نمی‌شود، به اضافه «واژه‌نامه ریاضی و آمار» که از واژه‌نامه‌های معتبر این رشته است.



■ عملکرد گروه ریاضی مرکز نشر چه تأثیری بر آموزش

دانشگاهی ریاضی در کشور گذاشته است؟

قبل از کتابهایی که مرکز نشر منتشر کرد، در دانشگاههای ایران کتاب درسی (text book) شسته‌رفته فارسی در زمینه علوم دقیق خیلی کم بود. از بعضی تألیفها یا ترجمه‌های خوب یا مثلاً انتشارات دانشگاه آزاد (که البته در سطح مقدماتی و برای آموزش از دور تهیه می‌شد) که بگذریم، منبع عمده مطالعه دانشجویها جزوه‌هایی بود که





سر کلاس می‌نوشتند و به طور کلی فرهنگ استفاده از کتاب درسی ضعیف بود. حال آنکه کتاب درسی کامل هم استاد و هم دانشجو را به تکاپوی بیشتری وا می‌دارد، سؤالات بیشتری برای دانشجو پیش می‌آورد، کتاب را می‌خواند و معمولاً چیزی بیشتر و کامل‌تر از آن از استاد خود انتظار دارد. استاد هم باید بر درس مسلط باشد و نمی‌تواند کم‌کوشی خود را در محدوده جزوه درسی خود پنهان کند. کتابهایی که مرکز نشر (از جمله گروه ریاضی آن) با ویرایش و نمونه‌خوانی نسبتاً دقیق و سر و وضع آراسته منتشر کرد و اغلب هم ترجمه کتابهای معتبر و طرفدار انگلیسی‌زبان بود، فرهنگ استفاده از کتاب درسی را در دانشگاهها ترویج کرد و سایرین هم به آن تأسی جستند و کتابهای زیادی به جامعه دانشگاهی عرضه شد. همچنین کتابها و نشریات مرکز نشر کار ویرایش و استانداردهای جدیدی از دقت و اسلوبمندی را در انتشارات دانشگاهی باب کرد.

■ چه اصراری به تدریس ریاضی به زبان فارسی است، در حالی که زبان انگلیسی این کتابها نسبتاً ساده است و می‌تواند مستقیماً برای تدریس و تحصیل به کار برود، همان‌طور که در دانشگاه صنعتی و بعضی دانشگاههای دیگر دوباره رایج شده است؟

آموزش علم به زبان فارسی یک رشته دلایل سیاسی و فرهنگی دارد — که بهتر است اظهار نظر درباره آنها را به سیاستمداران و ارباب فرهنگ واگذار کنیم — و یک رشته دلایل آموزشی. از لحاظ آموزشی و ترویج علم، تا زمانی که بسیاری از دانشجویان از کتابهای

فارسی راحت‌تر استفاده می‌کنند انتشار کتاب به زبان فارسی در سطح کارشناسی توجیه منطقی دارد. به تجربه دیده شده است که استقبال کلی از کتابهای ریاضی افسست‌شده از اصل انگلیسی به نسبت کتابهای ترجمه‌شده فارسی، به‌خصوص در سطح پایه، بسیار کمتر است. دانشگاههایی مثل دانشگاه صنعتی شریف را نمی‌توان ملاک گرفت. دانشجویان آنجا عموماً زبانشان خوب است و خیلی‌هاشان هم به فکر ادامه تحصیل یا زندگی در آمریکا و کانادا هستند. ولی در اغلب دانشگاههای دیگر از کتابهای فارسی خیلی بیشتر استقبال می‌شود. اگر چنین نبود، این‌همه ناشر خصوصی و دولتی کتاب ریاضی فارسی چاپ نمی‌کردند. هر زمان که این وضع عوض شود، انتشار کتاب علمی به زبان فارسی هم به‌تدریج از رونق خواهد افتاد، هر چند دوگانگی بین زبان تدریس — که بعید است در آینده قابل پیش‌بینی انگلیسی شود — و زبان کتابها قدری مشکل‌زا خواهد بود.

■ جدید چه خبر؟ دست از سر «توماس» برنمی‌دارید؟

کلکولسهای زیادی در بازار کتاب دانشگاهی کشورهای انگلیسی‌زبان وجود دارد و هر سال هم کلکولسهای جدید یا ویراستهای جدیدی از قبلیها منتشر می‌شود. ولی راستش را بخواهید، تفاوت بنیادی‌ای بین آنها و ویراستی از کتاب «توماس» که مرکز منتشر کرده است وجود ندارد. البته بعضاً مطالب بیشتری دارند، کمی روش تدریستان فرق می‌کند، مثالهایشان به‌روز شده است، کامپیوتر در آنها حضور پررنگ‌تری دارد، گاهی یک حلقه سی. دی ضمیمه‌شان است و... اما چند مانع در ترجمه و انتشار آنها وجود دارد: تولید آنها سنگین و پرهزینه است و میزان استقبال از آنها نامعلوم؛ چون بسیاری از مدرسان ایرانی این کتابها وقت زیادی برای حل مسائل یک کتاب ندارند یا وقت نمی‌گذارند. می‌دانید که کلکولس «لیتهلد» هشت هزار مسئله دارد. مدرسان حتی از ویراستهای جدید کتابهای قبلی چندان استقبال نمی‌کنند، کتابهای جدید که بماند. علی‌رغم همه اینها، مرکز نشر دانشگاهی آخرین ویرایش کتاب «توماس» را در دست ترجمه دارد.

■ درباره همکاری گروه با انجمن ریاضی بگویید. می‌گویند انجمن ریاضی قدیمی‌ترین انجمن علمی کشور است.

رابطه قابل ذکر بین گروه ریاضی با انجمن ریاضی در زمان مدیریت دکتر بهزاد بر گروه یعنی سالهای ۶۵ تا ۶۷ برای تدوین واژه‌نامه برقرار شد. انجمن ریاضی قدیمی‌تر از مرکز بود و برای خودش تشکیلاتی داشت و سه تا نشریه منتشر می‌کرد. رابطه گروه ریاضی با انجمن ریاضی مثل رابطه گروه فیزیک با انجمن فیزیک نبود و نیست. گروه فیزیک مرکز و انجمن فیزیک یک رئیس داشت و اصلاً انجمن فیزیک بعد از گروه فیزیک مرکز احیا شد. این رابطه ارگانیک میان انجمن و گروه فیزیک به مثلاً مجله فیزیک گروه کمک می‌کند که هر شماره، هفتصد هشتصد نسخه آن از طریق انجمن به مخاطبانش برسد. اما در رابطه ما با انجمن ریاضی یک اتفاق خوب افتاد و آن تدوین «واژه‌نامه ریاضی و آمار» بود. انجمن ریاضی خمیرمایه اولیه این کار را فراهم کرده بود. ویراستارانی از گروه ریاضی مرکز و نمایندگان از انجمن ریاضی حدود دویست جلسه (هفته‌ای دو سه جلسه) تشکیل دادند و در مورد واژه‌ها بحث کردند. مرکز متن واژه‌نامه را پالایش و به‌روز کرد و در نهایت معتبرترین واژه‌نامه ریاضی موجود کشور را به چاپ سپرد. به جز این، گروه رابطه خاصی با انجمن نداشت.

■ کار شورای تخصصی گروه ریاضی چیست؟
شوراهای تخصصی گروهها به تصمیم مدیریت جدید مرکز نشر و

تا زمانی که بسیاری از دانشجویان از کتابهای فارسی راحت‌تر استفاده می‌کنند انتشار کتاب به زبان فارسی در سطح کارشناسی توجیه منطقی دارد

شاید به علت حذف شورای ویرایش شکل گرفتند. قبلاً گروه‌ها پیشنهادهایشان را به شورای ویرایش اعلام می‌کردند و با تصویب این شورا کار ترجمه و آماده‌سازی و چاپ کتاب شروع می‌شد. حالا این شورای تخصصی هر گروه است که می‌تواند پیشنهادها را بر روی بررسی کند و برای عملیاتی شدن آن حکم نافذ بدهد. البته هنوز سازوکار پیشنهاد عنوان مثل سابق است. یعنی دانشگاهیان، اعضای گروه و حالا اعضای شورا می‌توانند کتابی را پیشنهاد کنند. این کتاب توسط اعضای شورای تخصصی ارزیابی می‌شود و پذیرش آن به مثابه تصویب و حکم اجرایی کار است. همین‌طور طرح‌های کلی مانند انتشار مجموعه‌ها و فرهنگ و انتشارات رایانه‌ای در این شورا بررسی می‌شود. شورا ضمناً کانال بسیار خوبی برای ارتباط بیشتر با دانشگاهیان است. شورای گروه ریاضی هر ماه یک جلسه برگزار می‌کند و تا به حالا چهار جلسه برگزار کرده است. اعضای شورای تخصصی ریاضی اغلب از میان مدیران و همکاران سابق گروه برگزیده شده‌اند و عبارت‌اند از آقایان دکتر محمد مهدی شفیعیها مدیر گروه ریاضی مرکز، دکتر مهدی بهزاد از دانشگاه شهید بهشتی، دکتر محمد قاسم وحیدی اصل از دانشگاه شهید بهشتی، دکتر اسماعیل بابلیان از دانشگاه تربیت معلم، مهندس ابراهیم نقیب‌زاده مشایخ از دانشگاه تهران، و بنده.

■ اعضای گروه ریاضی چه کسانی هستند؟

آقای دکتر محمد مهدی شفیعیها، مدیر گروه و ضمناً از اولین ویراستاران گروه ریاضی از بدو تأسیس آن بوده‌اند، آقای همایون معین، خانم زهرا دلاوری (مسئول فنی گروه)، و بنده. ضمناً آقای دکتر محمد قاسم وحیدی اصل پس از استعفای آقای دکتر سیاوش شهشهانی به عنوان مدیر مسئول مجله نشر ریاضی با گروه همکاری دارند. اعضای هیئت ویراستاران نشر ریاضی نیز فعلاً علاوه بر آقای وحیدی و این‌جانب، آقایان دکتر مهدی بهزاد و دکتر حسن حقیقی هستند. گروه ریاضی با این قَلت عده سالهاست نیروی جوان جذب نکرده و فعالیت آن به سمت نقصان و ضعف میل کرده است. زمانی شش هفت ویراستار و چهار پنج نمونه‌خوان در این گروه فعال بودند. با عده قلیل فعلی اجرای هیچ برنامه جدی و مؤثری ممکن نیست. شاید لازم باشد مرکز نشر دانشگاهی در مورد استخدام افراد تازه‌نفس تجدید نظر کند.

■ آخرین صحبت ما در مورد نشر ریاضی است. راستی چرا نشریه‌ای به این وزانت نمی‌تواند به ارتقای نویسندگان خود در نظام دانشگاهی کشور کمک کند؟

نشر ریاضی مانند بقیه مجله‌های مرکز نشر از نوع علمی - ترویجی

است نه تحقیقی. ولی این مجله‌ها چون خودشان را با ضوابط بوروکراتیک وزارت علوم هماهنگ نکرده‌اند، حتی امتیاز «ترویجی - علمی» هم ندارند، هر چند از لحاظ کیفی، به تصدیق بسیاری از ناظران، بهتر از اغلب مجلات مشابه دانشگاهی هستند. همین مجله نشر ریاضی ظاهراً بیشتر از مجله‌های امتیازدار ریاضی اعتبار داشته است، چون می‌دیدیم که حتی بعضی از اعضای هیئت تحریریه آن مجلات ترجیح می‌دادند مقاله‌شان در نشر ریاضی چاپ شود. جالب اینجاست که به نظر بعضیها - حتی به نظر یکی از مقاماتی که با او گفتگو شده بود - مجله علمی - ترویجی همان مجله تحقیقی با کیفیت نازل است! یعنی اگر مجله تحقیقی چندان خوش‌کیفیت نباشد می‌شود ترویجی، و اگر مجله ترویجی در ارتقای کیفیتش بکوشد می‌شود تحقیقی! حال آنکه نوشتن مطالب توصیفی (expository) که خوراک مجلات ترویجی است، خودش ژانر خاصی از علمی‌نویسی است؛ به‌خصوص در زمینه ریاضی که زبانش فوق‌العاده فنی است، ارائه مطالبی در سطح دانشگاهی که هم چشم‌اندازی از تحقیقات روز را بنمایاند و هم برای طیف گسترده‌تری از مخاطبان قابل استفاده باشد، کار بسیار مشکلی است و این کار از افرادی ساخته

مرکز نشر
دانشگاهی آخرین
ویرایش کتاب «توماس»
را در دست ترجمه دارد

است که نه فقط اطلاع فنی از یک مبحث خیلی خاص بلکه آگاهی گسترده‌ای از فرهنگ ریاضی به طور کلی و همین‌طور ذوق و سلیقه‌ای در ژورنالیسم علمی داشته باشند. اتفاقاً این مهارت و توانایی در ایران کمیاب است و نشر ریاضی می‌کوشید کسانی را که تا حدودی از این مهارت برخوردارند شناسایی، و همکاری آنها را به عنوان عضو هیئت ویراستاران، مشاور، یا نویسنده و مترجم جذب کند و خیلی هم به مدارج رسمی دانشگاهی آنها که مثلاً استاد باشند یا استادیار یا حتی دانشجوی، توجهی نداشت. حال آنکه از جمله مقررات وزارت خانه، عضویت فلان تعداد صاحب فلان درجه دانشگاهی در هیئت تحریریه است. دیده‌ایم که ردیف کردن یک سری اسامی - که اغلب هم صوری است - معجزه‌ای برای مجلات مشابه نکرده است. یک پیشنهاد معقول این است که کیفیت مجله‌های علمی - ترویجی را هیئتی ذی‌صلاح، هر چند سال یک بار، ارزیابی کند و این ارزیابی مبنای امتیاز قرار گیرد نه مقررات صوری.

البته یک نگرانی هم در مسئله امتیاز وجود داشت و آن اینکه به خاطر نقش امتیاز در ارتقای دانشگاهیان، فشار همکاران دانشگاهی برای چاپ کردن مقاله‌هاشان زیاد شود و رد کردن همه آنها دشوار. یکی از دلایلی که مقالات کم‌مایه به راحتی به مجلات دانشگاهی معتبر راه پیدا می‌کنند همین فشارها و رودربایستی‌های صنفی است که مقاومت در برابر فشارها را مشکل می‌کند.

بازآموزی

محمد رضا داهی

برایش توضیح دادم که ۱۸ سال کار مداوم در مرکز نشر دانشگاهی، ویرایش بیش از ۳۰ جلد کتاب با حدود چهارده هزار صفحه، و مهمتر از این دو، بودن در محضر استادان، پیشکسوتان، و ویراستاران ارزنده این مرکز (که با تأسف آرام آرام رفتند و آرام آرام خیمه را بی‌دیرک کردند) مرا قانع کرده است که نوآوری در ویرایش به گونه‌ای که بتوان مطالب را ضمن حفظ اصول زبان فارسی به شکلی ساده‌تر، بی‌معماتر، و سریع‌تر به خواننده منتقل کرد، ضروری است. و اضافه کردم که این نوآوریها در کتابهای خارجی امروزی نیز وقتی آنها را با ویراستهای پیش‌ترشان مقایسه می‌کنیم کاملاً مشهود است که از جمله این نوآوریها همین ویرگول پیش از «و» آخر است که اگر دیروز به کار نمی‌بردند امروز کاربرد آن را در هیچ کتاب علمی معتبری فراموش نمی‌کنند. اگر دیروز به یک فهرست پسند می‌کردند امروز دو فهرست از مطالب کتاب یکی فهرست جامع و دیگری فهرست مفصل را حتماً می‌نویسند.

این نوآوریها در هر علم و هنری دیده می‌شود. علم یا هنر بی‌نوآوری یعنی مردگی. اگر ریاضیات، فیزیک، شیمی، و... را علم و نقاشی، مجسمه‌سازی، خطاطی، و... را هنر بدانیم که هر دو پویا هستند، ویرایش هم علم است و هم هنر و بنابراین باید آن را پویا بدانیم که هر روز رو به تکامل می‌رود و کسی نمی‌تواند و نباید ادعا کند که در ویرایش حرف آخر را زده است.

در علوم پایه هر گاه نظریه‌ای به میان می‌آید و این نظریه از آزمونهای متعدد می‌گذرد و نتایج همه بر درست بودن آن نظریه گواهی می‌دهد (مثل نظریه داروین)، صاحبان علم هیچ‌گاه آن نظریه را «درست‌ترین» یا حتی «درست» هم اطلاق نمی‌کنند، بلکه حداکثر می‌گویند «غلط نیست». این راه از آن رو گزیده شده است که راه باز باشد تا علم به جلو رود و جامعه پیشرفت کند. سرنوشت جامعه‌ای که تصور کند راه نهایی در آن حاکم است، عقبات زیادی است.

از آنها که دستی بر ویرایش دارند کسی هم‌تراز داروین نیست و بنابراین باید بپذیرد آنچه می‌گوید حداکثر می‌تواند «اشتباه نباشد» نه اینکه «درست» و در پارهای موارد «درست‌ترین» باشد.

اینکه ده سال پیش — یا حتی سال پیش — در کلاسهای ویرایش گفته شده است «راه حل فلان موضوع به این شکل است»، نمی‌تواند همیشگی باشد. و اینکه گفته شود می‌توان اول هر جمله را با عدد آغاز کرد نباید تغییرناپذیر بدانیم.

ویراستاری که ذهناً معتقد است هر متنی ممکن است اشتباه داشته باشد، باید بپذیرد آنچه آموخته است نیز می‌تواند ثابت نباشد و در جهت تکامل تغییر می‌کند.

پزشکان نیاز به بازآموزی دارند تا با رد و بدل کردن تجربه‌ها و کسب آخرین اطلاعات علمی افراد جامعه را از خدمات درست‌تر پزشکی بهره‌مند کنند. گمان می‌کنم این شیوه نیز در مورد ویراستاران لازم باشد تا دست به دست هم دهند و برای سلامت زبان فارسی به وظیفه‌شان عمل کنند. پیشنهاد می‌کنم مرکز نشر دانشگاهی طرحی برای استفاده عموم افرادی که به این هنر و به این علم اشتغال دارند به اجرا بگذارد تا تازه‌های ویرایش بین ویراستاران منتشر شود و «هوای تازه‌ای» به وجود آید.

این مرکز هنوز معتبرترین نهاد برای پویا کردن ویرایش است. فعالیتهای بیست و چند ساله مرکز نشر دانشگاهی امروز نزد همگان روشن است؛ این مرکز نخستین نهادی بود که برای ویرایش متنها فارسی و زدودن آخاها از این زبان قدم پیش نهاد و نام نیکی از خود به جا گذاشت.

ویراستار، متن ویرایش‌شده‌ای را با خود آورده بود تا با هم مرور کنیم. مشخص بود که او با احساس مسئولیت پیش رفته و نارساییها را با دقت برطرف کرده است؛ ما در دو سه نکته با هم اختلاف نظر داشتیم که او پس از توضیحات من قانع شد: یکی ویرگول پیش از «و» آخر در عبارتهای همپایه و دیگری نوشتن عدد (به جای حرف) در اول جمله بود. او می‌گفت ویرگول، قبل «و» ضرورت ندارد.

من نیز مانند آقای مهندس کافی معتقدم نوشتن این ویرگول ضروری است و به درک سریع‌تر و آسانتر مطالب، و به‌ویژه مطالب علمی، کمک می‌کند. نبود این ویرگول گاهی موجب می‌شود خواننده جمله را دو بار بخواند (که این موضوع با هدف ویرایش در تضاد است) در حالی که بودن آن تقریباً در همه احوال احتمال دو بار خواندن را از بین می‌برد و از این راه در وقت مطالعه صرفه‌جویی می‌شود (به مقاله آقای مهندس کافی، صفحه ۲۰ خبرنامه نشر دانشگاهی، شماره ۲ سال یکم، دی‌ماه ۱۳۸۳ مراجعه شود).

ویراستار ابتدا به دو علت از کارش دفاع می‌کرد: یکی اینکه در متن اصلی این ویرگول نیست و دیگر اینکه سالها پیش در کلاسهای آموزشی، که با گذراندن آنها ویراستار شده است، به وی گفته بودند که نوشتن این ویرگول ضروری نیست؛ انگیزه من از بازگو کردن داستان، همین موضوع — یعنی آموزشهای کهنه — است.

مخاطبان خاموش

علی اکبر رزّدام

با طرح مسائل ویرایشی بحث‌برانگیز بحثی روشن‌گر راه بیندازیم؟ مباحث ویرایشی (به خودی خود) همیشه بحث‌برانگیز است و خوب است این بحث‌ها در بگیرد. این مقوله رابطه‌ای متقابل و دوطرفه را می‌طلبد تا ثمری نیکو باز آورد.

بر نکته‌ای بدیهی باز باید تأکید کرد که در آفرینش هر اثر (ترجمه، تألیف، اقتباس، علوم، شعر، داستان...) مهم‌ترین دغدغه ذهن هر پدیدآورنده (و همچنین ناشر) مخاطب اثر است. در تولید هر اثر همه (مؤلف و مترجم و ویراستار و حروفچین و نمونه‌خوان و گرافیکست و لیتوگراف و چاپچی و صحاف و موزّع و...) دست به دست هم می‌دهند تا مخاطب به بهترین نحو ممکن از اثر استفاده شایان کند. مخاطب‌شناسی از جمله رموز موفقیت نویسندگان و مترجمان و ناشرانی است که سالهای سال مخاطبان خود را راضی نگاه داشته‌اند و روزبه‌روز موفق‌تر می‌شوند. بی‌گمان، به همین دلیل است که ناشران معتبر همگی ویراستارانی زبده را به کار گرفته‌اند تا آنان با نگرهبانی از منافع خواننده در برابر ناشر و نویسنده و مترجم، پاسدار ضبط و بیان «درست» تر موضوع باشند و نگذارند که به ضرر خواننده مطالبی «غلط» یا «نادرست» در متن راه پیدا کند. نویسنده / مترجم و به‌ویژه ویراستار همیشه مجبورند مخاطبان خود را بسنجند و زبانی مناسب حال آنان اختیار کنند و بکوشند متن را با معلومات و سطح زبانی مخاطبان‌شان تراز کنند.

مخاطبان خبرنامه مرکز نشر خود بسیاریند و از قضا در سطوح گوناگون سواد و علم. پر کردن صفحه «ویرایش» خبرنامه مرکز هم فال است و هم تماشا. از همان شماره پنجم خبرنامه که اولین مقاله‌ام با عنوان «آمان از as» چاپ شد تا به امروز (چهارمین مقاله) دغدغه مخاطبانم را داشته‌ام و همچنین انتظار واکنش مناسب آنان را.

این خبرنامه هم داخل مرکز و هم بیرون از آن منتشر و خوانده می‌شود. بنا بر قانون «کنش و واکنش»، از همان اول توقع و انتظارم این بود که کنش مرا واکنشی باشد. توقعم بی‌علت نبود و نیست، ولی فقط به دو دلیل می‌پردازم.

اول، به این دلیل که کار پر کردن این بخش خبرنامه نباید فقط در انحصار و اختیار یک نفر باشد و همکاران دیگر نیز باید رغبت و تلاش کنند و وارد این «گود» شوند تا آنان نیز تجربه‌های ارزشمند خود را بیان و منتقل کنند. از همان ابتدا، برای برآوردن این منظور، آشکار و نهان پرسشهایی را پیش نهادم و پاسخهای آنان را از مخاطبان احتمالی (!) طلب کردم. اما تا امروز که شماره هشتم خبرنامه زیر چاپ می‌رود، هنوز هیچ پاسخ و بازخورد و اعتراض و گله یا هر چیز دیگری دریافت نکرده‌ام. هنوز کسی به پرسشهایی که در آن مقاله‌ها مطرح کرده‌ام پاسخی نداده و هنوز کسی نکته عمده جافتاده ولی مهمی در یک بحث را گوشزد نکرده و هنوز کسی بر «حکم» مشکوکی که در یکی از سه مقالم داده‌ام خرده‌ای نگرفته

یکی از عادات ظاهراً درمان‌ناپذیر ما، در برخی مواضع، «واجب کفائی» شمردن تقریباً همه امور است. شاید مثال زیر موضوع را ملموس‌تر و روشن‌تر کند.

از باب مثال، فرض کنیم قرار است حجم و بخش معینی از مثلاً خبرنامه مرکز نشر دانشگاهی با موضوعی (از خبرهای تازه گوناگون گرفته تا مصاحبه و عکس و...) پر شود. در چنین موضعی، اگر ببینیم کسی هست که امر را نسبتاً خوب به جا می‌آورد، بقیه‌مان از آن «واجب کفائی» می‌گذریم تا به امر «واجب‌تر» دیگری بپردازیم.

اما، اگر در نهایت آشکار شود که کنار نشستن و داخل میدان رفتن ما در فلان «واجب کفائی» باعث شده که کار به نحو احسن انجام نگیرد، تکلیف چیست؟ دوستان همکار همین که دانستند که کسی هست که «صفحه ویرایش» خبرنامه را پر کند، خود کنار نشستن و به زمره مخاطبان دیگر پیوستند. از کجا معلوم کسی که این «واجب کفائی» را بر عهده گرفته بتواند حقیقتاً آن را «به جا آورد»؟ تازه، غیر از این، نباید یادمان برود که «واجب کفائی» در عین «کفائی» بودن، واجب است و ناگزیر بر هر مکلفی ادا کردنی. وانگهی، چه کسی گفته که این «تریبون» یکطرفه باشد؟ چرا نباید



و اعتراضی نکرده است. برای درگیر کردن مخاطبانم (ویراستاران و مشتاقان فراگیری مباحث ویرایش، مترجمان و...) و هم برای گریز از متکلم وحده شدن و بودن، هر چه توانستم کردم، اما دریغ از یک اعتراض کوچک از مخاطبان خاموش!

حتی برای تحریک همکاران و دوستان به درگیر شدن در بحثها، به عمد در مقاله‌هایم بعضی از مطالب مهم و بسیار مرتبط را از قلم انداختم تا بلکه در شماره بعد همکاری دیگر کاملش کند. در مقال سوم، با عنوان «زبان معیار و...» ضبطی را «معیار» انگاشتم که موافق ضبط «معیار» نیست (و اصلاً هنوز توافقی جمعی در باب معادل «معیار» آن وجود ندارد). این تحریک کردنها هم ثمری نداشت و (حداقل تا الان) هیچ پاسخ و واکنش و بازخورد و اعتراضی دریافت نکرده‌ام.

و این ما را به دومین عادت بدمان در واجبه‌های کفائی می‌رساند (که از اولی بدتر است): وقتی بنا بر اصل «واجب کفائی» کسی را (تقریباً) شایسته امری دانستیم، در برابر کرده‌ها و کنشهای وی واکنشی نشان نمی‌دهیم و مخاطبانی خاموش می‌مانیم. در مورد هر سه مقال من که نتیجه چنین بوده است.

چون این دو عادت بدمان را می‌شناختم، از همان مقال اول می‌دانستم که همکاران دیگر (به دلیل «واجب کفائی» گرفتن این امر)، خود را کنار می‌کشند و به میدان نمی‌آیند و مجبورم حداقل مطالب دو-سه شماره را بنویسم. پس، از همان ابتدا تصمیم گرفتم با گنجاندن نشانه‌هایی در متن، خوانندگان و به‌ویژه همکاران ویراستار و همچنین مشتاقان فراگیری ویرایش را وارد «گود» کنم. تلاش کردم با مطرح کردن پرسشهای آشکار و نهان آنان را به میان بکشم. در این راه، عمدتاً در بعضی از مباحث وارد موضوعی مهم و مرتبط نمی‌شدم (به این امید که همکاری دیگری در شماره بعد کاملش کند). به عمد، مقوله‌ای را می‌انداختم (به این شوق که دیگری آن را پیش کشد). و حتی حکمی صادر و ضبطی را «معیار» معرفی کردم که هنوز ضبط پذیرفته‌شده «معیار»ی برایش وجود ندارد (با این آرزو که همکاری دیگر اعتراضی کند یا برای آن حکم سند و دلیل و مدرکی را طلب کند).

دوم، باید به مشتاقان فراگیری ویرایش عملاً ثابت می‌شد که برای ویراستار شدن باید هر چیزی را با دیده شک بخوانند. همین شکهای ویراستارانه است که آثار مؤلفان و مترجمان را ویراسته و فهمیدنی‌تر می‌کند. مشتاقان فراگیری ویرایش هم، باید در کلاسی عملی (یعنی همان سه مقال) یاد می‌گرفتند پرسشهای آشکار و نهان را ببینند و بدانها پاسخ دهند. اینان باید در عمل متقاعد می‌شدند که هر مطلبی را که می‌خوانند بدیهی و درست نگیرند و درباره درستی آن تحقیق کنند. اینان، از همه مهم‌تر، باید به این نتیجه می‌رسیدند که آنچه در مقاله یا کتابی خوانده‌اند، ممکن است درست نباشد. و سرانجام یاد بگیرند که حتی در مورد گفته‌ها و نوشته‌های عرفاً «معتبر» هم

شک و حتی تحقیق کنند.

اما نه از دسته اول مخاطبانم بازخورد منفی یا مثبتی بروز کرد (شاید از سر کثرت مشغله وقت خواندن آن سه مقال را نداشته‌اند...)، یا نخواسته‌اند «شوخی‌ها را پیش چشمانم» بیاورند. و نه دسته دوم واکنشی نشان داد! نه پاسخی داده شد، نه اعتراضی بلند شد و نه بازخواستی صورت گرفت.

در اولین مقال پرسش آشکاری را پیش نهادم: تفاوت احتمالی بین «متفاوت بودن از» با «متفاوت بودن با»؟ تا این زمان پاسخی به این پرسش دریافت نکرده‌ام. در همان مقال اول، با عنوان «آمان از as»، در بحث درباره معانی as به فارسی، از فرهنگ هزاره و «باطنی» چند معادل مطرح شده بود (که یکی از آنها خود به عنوان بود)؛ ولی در همه مثالهای ارائه‌شده به عنوان غلط شمرده و معادل‌های دیگری به جای آن پیشنهاد شده بود. در آن مقال، باز با آنکه در سطرهای پایانی «خود بیچاره به عنوان» هم درست دانسته شده بود، هیچ مثالی ذکر نشده بود که در آن به عنوان درست به کار رفته باشد. در این موضع، حداقل توقعم از مخاطبانم، از هر دو دسته، این بود که (بنا بر حکم «واجب کفائی») حداقل یکی از آنان در نامه‌ای یا مقال و مقاله‌ای پاسخی به آن پرسش آشکار اول دهد و بعد به ناتمام ماندن بحث اشاره و اعتراض کند (که چرا مثالهای کاربرد درست به عنوان مطرح نشده است) و توقعم از همکاران بیشتر «استخوان‌خُرد-کرده» ام این بود که بحث را کامل کنند و مثالهای کاربرد درست به عنوان و هر مطلب از قلم‌افزاده ولی مهم و لازم دیگر را پیش کنند. اما دریغ از هر واکنش!

در دومین مقال، با عنوان «وای از by»، با آنکه به وسیله یکی از معناهای درست کلمه by انگاشته شده بود (هر دو فرهنگ هزاره و «باطنی» معنای به وسیله را ذکر کرده‌اند)، در همه مثالها به وسیله با معادل دیگری عوض شده بود و اصلاً هیچ مثالی از کاربرد درست به وسیله برای 'by' ارائه نشده بود. و این نقیصه در آن مقال بود که توقع داشتم دیگر دوستان همکارم کامل کنند. وانگهی، در همان مقال دوم یکی دیگر از معناهای by به فارسی (که از آن دو فرهنگ هم نقل شده ولی مثالی برایش ارائه نشده بود) توسط بود. افزون بر این همه، آخرین مثال مقال دوم (یا همان مثال ۰۲) در صفحه خبرنامه شماره ۶ اصلاً مثال نبود و در حقیقت پرسشی از مخاطبان بود که آیا کاربرد به وسیله در آن جمله درست است یا نه. (دوباره به مثال ۰۲) و به‌ویژه علامت سؤال آخر آن جمله دقت کنید. این نقصها و پرسشها در مقال دوم نیز پاسخی را برنینگیخت.

تا آنکه، سرانجام، در مقال سوم با عنوان «زبان معیار و...» ادعا کردم که «دینبورو» ضبط معیار است و نه «دینبورگ». البته ابتدا قصد داشتم بر سر Troy و معادل «معیار» آن در فارسی بحثی را پیش بکشم و بیرسم چرا مترجمان برای فارسی کردن این نام به سراغ کتابهای مرجع یا اشخاصی نمی‌روند که آنها ضبط «معیار»

آن (یعنی «تروا») را پیش نهند. اما، اخیراً در عوض، به‌ویژه در فیلم سینمایی "Troy" که ایام نوروز ۸۴ از صدا و سیما پخش شد، مترجمان ضبط «تروی» را به کار برده‌اند، غافل از آنکه «تروی» (با همان املای انگلیسی Troy) شهری است در ایالت نیویورک در ایالات متحد و کاملاً با «تروا» متفاوت است. اما بعد، در شیطنتی آشکار، برای درانداختن بحثی، به جای Troy سراغ Edinburgh (مرکز اسکاتلند) رفتم. در ضبط نام این شهر در زبان فارسی اختلاف نظر هست و چندین تلفظ و املا برای آن وجود دارد و هنوز ضبط معیار همگانی پذیرفته‌شده‌ای برایش وجود ندارد.

اگر ضبط دایرةالمعارف مصاحب (ج ۱، ص ۸۷) را معیار بگیریم، درمی‌یابیم که نه ادینبره بلکه ادنبرگ (یا ادینبورگ) (ص ۵۷) ضبط معیار است.

اگر ضبط فرهنگ معین (ج ۵، ص ۱۱۴) را «معیار» بگیریم، می‌بینیم که ادینبرو به ادینبورگ (در صفحه ۱۱۰ همان جلد) ارجاع داده شده است. پس، در این دایرةالمعارف و فرهنگ، ضبط ادنبرگ (یا ادینبورگ) بر صورتهای ادینبرو و ادینبره ترجیح داده شده است.

اما در منابع و مراجع اخیراً منتشرشده حکایتی دیگر نهفته است. در فرهنگ تلفظ نام‌های خاص (فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱، ص ۲۲۰) دو معادل برای این شهر داده شده که اولی مرجح است: ادینبرو و ادینبرا و سخنی از ادینبورگ یا ادینبورگ نیست. در فرهنگ فارسی اعلام (غلامحسین صدری افشار و دیگران، فرهنگ معاصر، ۱۳۸۳، ص ۹۶) ادینبورگ به ادینبرو ارجاع داده شده و بنابراین ضبط ادینبرو مرجح است.

از این‌همه، آشکار می‌شود که توافق همگانی بر سر ضبط «معیار» Edinburgh در فارسی وجود ندارد. (حال چرا این شهر خاص را در مثال آوردم بیشتر بدین دلیل بود که دوستان دیگر به اعتراض و بحث کشیده شوند تا شاید از خلال همین بحثهای کوچک در خبرنامه نتایج بزرگی به دست آید و حداقل در خود مرکز نشر بر سر ضبط مرجحی برای این شهر به توافق برسیم. که دیدیم در عمل چنین نشد و تا کنون اصلاً بحثی در نگرفته تا به چنین نتیجه‌ای رسیده باشیم).

البته ناگفته نماند (به‌زودی ثابت خواهد شد) که من نیز خود از مخاطبان خاموشم. آقای مهندس کافی در خبرنامه شماره ۱ بحث مفیدی را درباره «ویرگول قبل از «و» آخر» مطرح کرده و در آن به‌درستی توصیه کرده بود که برای کمک به خواننده این ویرگول آخر را بگذارند. در تکمیل سخنان آقای مهندس کافی الان می‌گویم (ولی بهتر بود در خبرنامه شماره ۲ می‌گفتم) که علاوه بر سخنان درست وی در این باره، تفاوت در ویرگول (نا)گذاری در این‌گونه موارد ناشی از تفاوت نگارش در انگلیسی بریتانیایی و امریکایی است: انگلیسیان از این ویرگول عمداً می‌پرهیزند ولی امریکاییها آن را آگاهانه می‌گنجانند.

حال پس از نقد سه مقال اول خودم (که پرسشها و نواقص آنها هنوز برجاست) و افزودن این نکته به مطالب مفید آقای مهندس کافی، این سکوت را اول بار خود شکستم و توقع بجایم این است که دیگر دوستان نیز به جمع «سکوت‌شکنان» بپیوندند و اندوخته‌های ارزشمند خود را بیان و منتقل کنند و همچنان مخاطبان خاموش باقی نمانند.

تک تحت ویندوز

ناهید سلیمی

■ نرم‌افزار تک در آغاز فقط روی سیستم عامل یونیکس قابل اجرا بود، ولی بعدها با همه‌گیر شدن سیستم

عامل داس، تک تحت داس هم به بازار آمد. این دو نسخه تک کاملاً با هم سازگار بودند، به طوری که متن حروفچینی‌شده در هر دو سیستم نتیجه‌ای مشابه و بدون تغییر داشت. ولی با به بازار آمدن ویندوز و عرضه سریع نسخه‌های جدید آن، تک که نمی‌توانست به طور مستقیم با ویندوز ارتباط داشته باشد، دچار خلأ شد. این نیاز باعث شد تا نسخه جدید تک که تحت سیستم عامل ویندوز قابل اجراست تهیه شود.

این نسخه بسیار توانمندتر از نسخه‌های قبلی است و به قول



معروف در آن می‌توانیم «ویندوزی» کار کنیم. یکی از این ویژگی‌ها توانایی قرار دادن شکل در متن است. در نسخه‌های قبلی فقط شکلهایی با قالب پی. سی. ایکس قابل استفاده بودند و به علت نداشتن ارتباط مستقیم با ویندوز جای‌گذاری شکلهای به‌سختی انجام می‌گرفت. ولی در تک تحت ویندوز شکلهایی با قالب جی. پی. جی، تیف، پی. سی. ایکس، ای. پی. اس، بیت‌مپ و... قابل درج‌اند و بعد از آماده شدن در نرم‌افزار مربوط به آنها به‌راحتی قابل استفاده هستند. بدین ترتیب، در متن با دستور \ سبک لازم {گرافیک} محیط گرافیک را فعال می‌کنیم و سپس با فرمان \ درج تصویر [پهنا، بلندا] {نام شکل} تصویر را در متن جای‌گذاری می‌کنیم. لازم به توضیح است که با متغیرهای پهنا و بلندا می‌توانیم ابعاد شکل را به‌راحتی تغییر دهیم. در صورتی که از شکلهایی با پسوند eps استفاده کنیم، دیگر به تعیین پهنا و بلندا نیازی نیست، زیرا خود تک به طور خودکار ابعاد واقعی شکل را در نظر می‌گیرد.



این کتاب یکی از معروفترین کتابهای ریاضیات مهندسی است که دانشجویان مهندسی، فیزیک و ریاضیات را با حوزه‌هایی از ریاضیات که دارای بیشترین اهمیت و کاربرد در مسائل عملی‌اند، آشنا می‌کند. ویراست جدید کتاب ویژگی‌هایی چند دارد: اول، خودکفا بودن متن مگر در موارد معدودی که اثبات قضیه‌ای فراتر از سطح کتاب بوده است؛ مشروح بودن توضیحات تا خواننده نیازی به مراجعه به کتابهای متعدد نداشته باشد؛ ساده بودن مثالها به منظور سادگی تدریس و آموزش؛ استقلال نسبی فصلها برای اینکه مدرس آزادی بیشتری در تدریس آنها در دروسهای خاص داشته باشد؛ مدرن و متعارف بودن نمادهای به کار رفته؛ در بر داشتن مثالها و مسئله‌های بیشتر و همچنین پروژه‌های گروهبی برای حل مسائل و پروژه‌ها و مسئله‌هایی بر اساس استفاده از «سیستمهای جبری رایانه‌ای» (CAS).

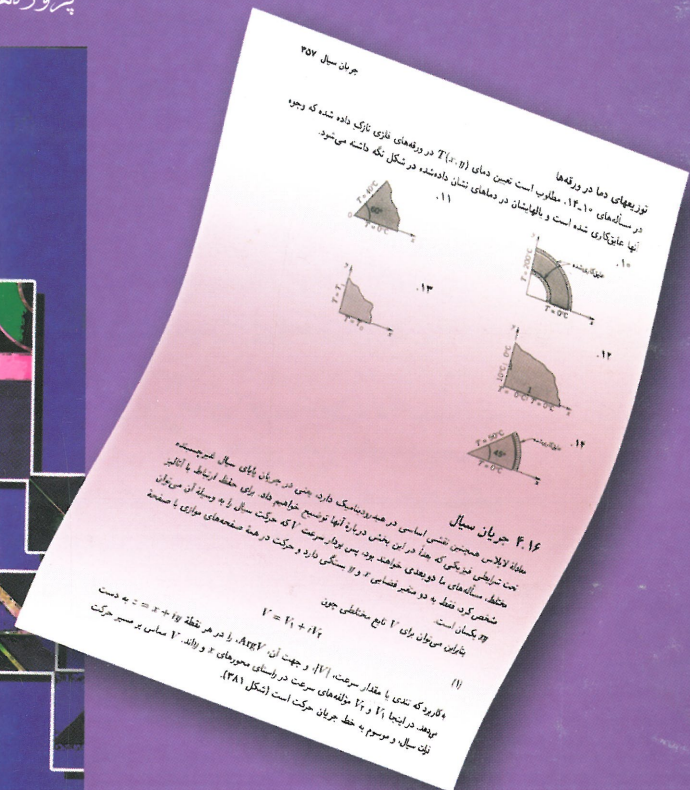
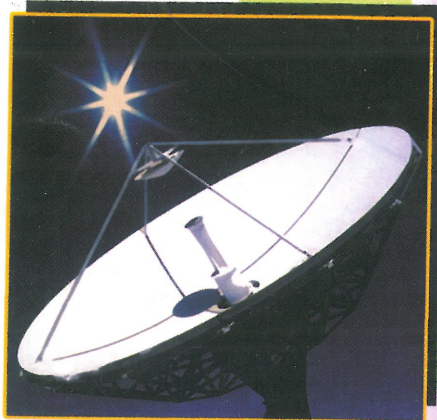
ریاضیات مهندسی پیشرفته

(ویراست جدید)

جلد دوم

ادوین کرویت سینگ

ترجمه دکتر حسین فرمان
سیانک کاظمی



چاپ هشتم کتاب «ریاضیات و مهندسی پیشرفته» - که ویراست هشتم آن نیز هست - در دو جلد و بهای ۶۹۰۰ تومان به بازار کتاب عرضه شده است.



خبرنامه مرکز نشر دانشگاهی

مدیر مسئول: دکتر فرید مَر

دبیر تحریریه: حبیب‌الله حبیبی فهم

امور هنری: روح‌اله گیتی‌نژاد

عکسها از: محمدرضا شاهرخی‌نژاد، علی اکبر شیرزبان

با تشکر از: مهندس علی کافی، سیدمجتبی نوری، زهرا رحیم‌دل، اکرم راسخ، شهلا تقوی، و حمیدرضا دمیرجیلو

نشانی: تهران، خیابان خالدا سلامبولی، کوچه سوم، شماره ۱۸، طبقه دوم، روابط عمومی و امور بین‌الملل.

تلفن: ۸۷۲۲۴۹۸-۹

www.iup.ir